

TARTU ÜLIKOOL
FILOSOOFIATEADUSKOND
Kultuuriteaduste ja kunstide instituut
Etnoloogia osakond

Liina Rajaveer

VABATAHTLIKE KOGEMUSEST JA MOTIVATSIOONIST
EUROOPA VABATAHTLIKU TEENISTUSE
PRANTSUSMAA-PROJEKTIDE NÄITEL

Bakalaureusetöö

Juhendaja: teadur Maarja Kaaristo

TARTU 2015

Sisukord

Sissejuhatus	4
Töö ülesehitus	6
1. Töö teoreetiline raamistik	7
1.1. Vabatahtlike turism kui antropoloogiline uurimisaines	7
1.2. Volunturisti motivatsioon	10
1.3. Vabatahtliku teenistuse kogemuslikud aspektid ja mõju	13
2. Uurimistöö meetodid ning ülevaade Euroopa vabatahtlikust teenistusest	17
2.1. Uurimismeetodid, informandid ja eneseanalüüs	17
2.1.1. Uurimismeetodid	17
2.1.2. Informandid	19
2.1.3. Skype intervjuuvahendina	20
2.1.4. Refleksiivsus ja autoetnograafia	22
2.2. Euroopa vabatahtlik teenistus	24
2.2.1. EVT taust ja süsteem	24
2.2.2. EVT projekti ülesehitus	26
2.2.3. Organisatsiooni Études et chantiers projektid Lääne-Prantsusmaal	27
3. Euroopa vabatahtlik teenistus kui turismikogemus	29
3.1. Enne teenistust: põhjused, motivatsioon ja ootused	29
3.1.1. Motivatsioon. Miks vabatahtlik teenistus Prantsusmaal?	29
3.1.2. Sisene ja väline motivatsioon	32
3.1.2.1. Sisene motivatsioon	33
3.1.2.2. Väline motivatsioon	35
3.1.2. Ootused	37
3.2 Vabatahtlike kogemused sihtriigis	39
3.2.1 Keelelised kogemused	39
3.2.2 Kultuurilised kogemused	41
3.2.3 Igapäevaelu kogemused	43
3.3 Tagasi kodumaal: hinnates kogemust	46
3.3.1. Muljed tagasitulekust, teenistuse lõpp	46

3.3.2. Kogemuse mõju vabatahtlikule.....	47
Kokkuvõte	51
Kasutatud allikad ja kirjandus	53
Summary	62
Lisa 1	64
Lisa 2	66

Sissejuhatus

“Palju õnne, et Sind on valitud osalema Euroopa vabatahtlikus teenistuses (EVT-s). Järgnevad nädalad ja kuud võivad pakkuda Sulle kogemusi, mis muudavad Su elu.”

(Kiri vabatahtlikule)

Ülaltoodud tsitaat on esimene lause kirjast vabatahtlikule, mis saadeti ka mulle koos teiste Euroopa vabatahtlikku teenistust (EVT-d) puudutavate dokumentidega pärast seda, kui olin saanud kinnituse enda vabatahtlikuks valimise kohta. Juba siin tuleb välja EVT suunitlus (sarnaselt paljudele teistele rahvusvahelise vabatahtliku töö programmidele) uutele kogemustele ning vabatahtlike enesearengule nende läbi. Paljuski sellisest retoorikast tõukuski minu uurimistöö.

2014. aastal juulist oktoobri lõpuni võtsin osa Euroopa vabatahtliku teenistuse projektist Lääne-Prantsusmaal Bretagne maakonnas. Keskkonnateemalise projekti eesmärgiks oli ülikooli uurimiskeskuse valdustes korrastustööde tegemine, et võimaldada külastajate ja kohalike paremat ligipääsu looduskaunile paigale. Esialgne mõte uurida välisriigis vabatahtlikuks olemise kogemust sai alguse just 2014. aasta kevadel vabatahtlikuks kandideerimise protsessi mõjul, kuna plaanisin sügisel hakata oma bakalaureusetööd kirjutama. Konkreetsem plaan tekkis Prantsusmaal veedetud aja jooksul ning tõukus minu enese mõtetest ja tunnetest nende nelja kuu vältel. Võimaliku hilisema uurimistöö mõtteid mõlgutades otsustasin esialgu keskenduda kogemusele, kuna kogu EVT programm on suuresti kogemusele ja selle mõjule orienteeritud. Kuna soovisin aga uurida ka teenistuse-järgset aega, tundus loogiline paigutada kogemuslik areng lineaarselt kulgevale ajateljele ja haarata ka ettevalmistuse perioodi.

Tundub, et vabatahtliku töö temaatika leiab ühiskonnas järjest laiemat kõlapinda. Kas või isiklike tähelepanekute alusel tundub vabatahtlikkus ühiskonnas järjest nähtavam. Lihtsam on leida näiteks erinevaid võimalusi – kui 2007. aastal esimest korda rahvusvahelise vabatahtlikkuse ja EVT võimaluste kohta informatsiooni otsisin, oli päris keeruline leida nii projekte kui ka saatvat organisatsiooni Eestis. Praegu on aga

EVT andmebaasist¹ võimalik leida üle saja organisatsiooni, mis ainuüksi Eestis tegelevad vabatahtlike vastuvõtmisega või välismaale saatmisega. Lisaks leidub veel teisi võimalusi nagu AIESEC ning arenguriikidesse saadavad vabatahtlikke näiteks GLEN võrgustik ja MTÜ Mondo. Veel on Eestis populaarsust kogunud lühiajalised vabatahtliku töö võimalused üritustel või festivalidel, nt Pimedate Ööde filmifestival, Viljandi pärimusmuusika festival jms, mis annavad juurde kogemusi ja tutvusi. Vabatahtlikkuse olulisust ühiskonnas kinnitavad ka üle-Euroopalised uuringud, mille kohaselt üle 100 miljoni inimese Euroopas on vabatahtlikud (Eurobaromeetri eriuuring nr 273), kolm kümnest eurooplasest väidavad end olevat tegevad vabatahtlikus sektoris ja ligi 80% Euroopa kodanikest tunnevad, et vabatahtlik tegevus on tähtis osa demokraatlikust elust Euroopas (Eurobaromeeter nr 66).

Käesolev bakalaureusetöö keskendub pikemaajaliste vabatahtlike kogemustele välisriigis. Võtan vaatluse alla kolm ajalist punkti ning nendest tulenevad aspektid: mineku eelne aeg ja põhjused selleks; Prantsusmaal viibimine ja keelelis-kultuurilised kogemused; teenistuse-järgne aeg ning taaskohanemine koduriigis ja tagasivaade kogemusele. Mainitud raamistikule tuginedes koostasin ka küsimuskava ning sellest lähtub töö empiirilise materjali analüüs. Töös käsitlen EVT programmi vabatahtlike turismi perspektiivist, mis tähendab, et uurimus paigutub turismiantropoloogia väljale. Kesksed uurimisküsimused olid järgmised:

1. Miks otsustasid informandid osaleda EVT projektis – missugused olid nende motivatsioon ja ootused?
2. Millised olid osalejate keelelised, kultuurilised ja igapäevaelulised kogemused ja läbielamised projekti ajal?
3. Kuidas osalejad mõtestavad oma kogemust, olles tagasi koduriigis?

---

¹ https://europa.eu/youth/evs_database_et

Töö ülesehitus

Bakalaureusetöö koosneb sissejuhatusest, kolmest sisupeatükist ning kokkuvõttest; lisadesse olen paigutanud küsimuskava ning ülevaate tabeli informantide kohta. Sissejuhatuses tutvustan lühidalt töös arutluse alla tulevaid aspekte ning loon teemale laiemale konteksti. Peatükkideks on teoreetilise tausta tutvustus, ülevaade uurimismeetoditest ning uurimisküsimustest lähtuv empiiriline analüüs. Teoreetilises osas annan ülevaate mõningatest vabatahtlike turismi puudutavatest käsitlustest, avan vabatahtlike projektidest osalemise motivatsiooniga seotud tausta ja loon raamistiku kogemuse analüüsiks. Metodoloogiat kirjeldav peatükk annab ülevaate informantide valikust, intervjuude läbiviimisest (sh Skype-ist kui intervjuuvahendist), refleksiivsusest uurimistöös ja autoetnograafiast. Samuti toon samas peatükis välja EVT programmi toimimispõhimõtted ja eesmärgid ning kirjeldan kolme vaatluse all olevat EVT projekti. Empiirilise analüüsi peatüki all tutvustan kogutud materjali põhjal ilmnenuid tendentse, lähtudes eelnevalt kirjeldatud kogemuse ajalisest raamistikust..

1. Töö teoreetiline raamistik

Järgnevas peatükis tutvustan teoreetilisi lähtekohti, millele bakalaureusetöö tugineb. Esmalt annan ülevaate vabatahtlike turismi uurimisest ja selle paigutusest turismiantropoloogia kontekstis. Samuti heidan pilgu erinevate autorite vabatahtlike turismi definitsioonidele. Seejärel toon välja võimalusi motivatsiooni kategoriseerimiseks ja mõtestamiseks ja vaatlen vabatahtlikku teenistust kui turismikogemust.

1.1. Vabatahtlike turism kui antropoloogiline uurimisaines

Vabatahtlike turism ehk volunturism (*voluntourism*) üks uuemaid turismiliike (Pan 2014: 3), mille populaarsus ja roll turismitööstuses on viimase kümne-viieteistkümne aasta jooksul jõuliselt kasvanud (Callanan, Thomas 2005: 183; TRAM 2008) ning seetõttu on nimetatud turismivorm järjest enam nihkunud ka eri valdkondade uurijate huvifookusesse. Turismiantropoloogia kujunes üheks kasvavaks suunaks kultuuri- ja sotsiaalanropoloogias 1970.–1980. aastatel ning vabatahtlike turismi olulisemad uurimisfookused on tänapäeval muuhulgas volunturismi hea tava (Wearing 2004), kultuuridevahelised kogemused (Everingham 2014; Raymond, Hall 2008), vabatahtlike turismi mõju sihtriikidele (Guttentag 2009; McGehee, Andereck 2008, 2009), osalejate motivatsioon (Bond, Falk 2013; Chen, Chen 2010; Grimm, Needham 2012), volunturismi mõju osalejatele ja nende isiklik areng (McGehee, Santos 2005; Pan 2014; Wearing, Neil 2000).

Eestis on rahvusvaheliste vabatahtlike temaatikat uuritud võrdlemisi vähe. Rohkem on kirjutatud vabatahtlikkusest kui ühiskondlikust fenomenist (Leht 2003; Vene 2005; Kimmel 2013; Luide 2013), kuid siiski leidub ka rahvusvahelisi vabatahtlike kogemusi kajastavaid uurimusi. Eesti noorte rahvusvahelist vabatahtliku-kogemust analüüsib oma lõputöös (2014) Keio Ziehr, kes keskendub laste ja noortega töötavatele vabatahtlikele, uurides muuhulgas ajendeid vabatahtlikuks tööks välismaal ning vabatahtliku teenistuse

mõju osalejale. Niisamuti nagu mina käesolevas töös, on Melissa Simone Toom uurinud oma bakalaureusetöö (2014) raames rahvusvahelist vabatahtlikkust turismiantropoloogia, täpsemalt volunturismi taustal. Kui Toom analüüsis AIESEC Eesti vabatahtlike motivatsiooni ja identiteediloomet volunturismi kogemuse läbi, siis mina üritan kirjeldada ja mõtestada kolme sarnase EVT projekti kulgu erinevatest riikidest pärit vabatahtlike vastuste põhjal. Muuhulgas pööran tähelepanu projekti valikukriteeriumidele, kohapealse elu kogemustele ja tagasitulekuga seotud tähelepanekutele.

Vabatahtlike turism vastandub massiturismile, kuuludes seega nišiturismi nähtuste hulka. Erinevad uurijad on vabatahtlike turismi käsitanud näiteks alternatiivturismi (Wearing 2001; Lyons, Wearing 2008) või jätkusuutliku turismi (Raymond, Hall 2008; Wearing, Grabowki 2011) ühe ilminguna, kõrvutades seda niisiis seljakoti- (Ooi, Laing 2010) või ökoturismiga (Wall 2000: 165). Sally Brown toob välja, et taoline liigitus rõhutab nimetatud turismiharu vastutustundlikku, jätkusuutlikku ning hariduslikku olemust (Brown 2005: 484). Vabatahtlike turismi lõplik piiritlemine ja süstematiseerimine on muidugi sama keeruline kui selle defineerimine, kuid kindlasti paigutub rahvusvaheline vabatahtlikkus massiturismile vastukaaluks tekkinud turismivormide hulka. Nagu sõnastavad Sally Brown ja Alastair Morrison: “Vabatahtlike turismi esilekerkimine on massiturismi negatiivsete mõjude kasvava teadvustamise tulemus.” (2003:77).

Turismitööstus ise mõistab vabatahtlike turismi ehk volunturismi kui sujuvalt lõimitud kombinatsiooni vabatahtlikust teenistusest ja parimatest traditsioonilistest reisielementidest nagu kunst, kultuur, geograafia ja ajalugu². Ühest küljest on tegu asjakohase seletusega, teisalt aga on nii *vabatahtlikkus* kui *turism* üsna laia haardega mõisted, mis muudab *vabatahtlike turismi* veel laialivalguvamaks terminiks, mis haarab enda alla kuuluvad väga erineva kestusega, erinevate sihtkohariikidega, erinevaid oskusi nõudvad projektid (Callanan, Thomas 2005; Lyons, Wearing 2012). Kuidas käsitledagi ühese nähtusena 17-aastase keskkooliõpilase kahenädalast vabatahtliku-kogemust noorteprojektis ning 50ndates aastates kogemustega müüriladuaja aastast teenistust ühe

---

² <http://www.voluntourism.org/index.html>

kogukonna juures, kellele ta loob paremaid elutingimusi?

Esimene ja siiani kõige laialdasemalt kasutatud vabatahtlike turismi ehk volunturismi definitsioon pärineb Austraalia turismiuurijalt Stephen Wearingilt ning määratleb vabatahtlik-turisti kui kedagi, kes erinevatel põhjustel tegeleb puhkuse ajal organiseeritud vabatahtliku tegevusega, mis võib aidata või leevendada mõne ühiskonna grupi materiaalset vaesust, toetada teatud keskkondade taastamist või uurida ühiskonna või keskkonna erinevaid aspekte (Wearing 2001: 1, vt ka Toom 2014: 17). Sarnaselt käsitavad Nancy McGehee ja Carla Santos vabatahtlike turismi kui vaba aja ja vaba raha kasutamist, et reisida väljapoole oma harilikku tegevussfääri eesmärgiga aidata abivajajaid (McGehee, Santos, 2005: 760).

Ülalmainitud definitsioonides on selgelt esile toodud vabatahtliku tegevuse enam diskussiooni pakkunud altruistlik alge. Teisalt on Wearing ühes oma hilisemas ühisartiklis Adrian Deville'i ja Kevin Lyonsiga mõtestanud volunturismi teise nurga alt, pigem vabatahtliku isiklikule kogemusele keskenduvalt ning selles käsitluses on vabatahtlike turism vabaajategevus, mille puhul inimese eemalolek kodukeskkonnast tingib isikliku arengu, kuna ollakse sunnitud kohanema uue, võõra keskkonnaga (Wearing, Deville, Lyons 2008). Brown (2005: 480) seob vabatahtlike turismi defineerimise motivatsiooniga ning toob oma varasema artikli põhjal (Brown, Morrison 2003) välja kaks poolust vabatahtlike turismis: vabatahtlikkusele meelestatud vs puhkusele meelestatud turist – esimese jaoks on oluline altruism, teise jaoks pigem reisikogemus. Mainitud jaotus on kasulik esialgse perspektiivi loomiseks, kuid jääb analüüsi jaoks liialt üldistavaks, sest nagu toon esile peatükis 1.2, mõjutavad volunturisti üldjuhul korraga mitmed motivaatorid ning domineerivad on sageli keeruline eristada. Käesoleva töö puhul lähtun eelkõige Wearingi, Deville'i ja Lyonsi (2008) ideest, mis lähtub vabatahtlike turismist kui vabaajategevusest ning keskendub nende isiklikule arengule.

Mitmed uurijad on rõhutanud vabatahtlike turismi positiivset mõju nii kitsamalt turismitööstuse arengule kui ka laiemalt, ühiskondlikus mastaabis (McGehee, Santos 2005, Pan 2014, Wearing 2001). Lyons ja Wearing toovad välja, et alternatiivseid turismivorme peetakse sageli sihtkohti ümbermõtestavaiks – turistide ja kohalike jagatud ruum muutub interaktiivseks ning turistide tegevus toob kasu nii kohalikele

kogukondadele kui nende kultuurilisele ja sotsiaalsele keskkonnale (2008: 6). Sealjuures pööratakse rohkem tähelepanu sihtkoha jätkusuutlikule arengule ja heaolule. Volunturismi keskne idee ongi selles, et turismitegevus võib ja saab tuua endaga kaasa häid mõjutusi nii turistile kui sihtkohale (Sin 2009: 481). Ühiskondlikus plaanis on rahvusvahelise kogemusega vabatahtlikud avarama maailmapildiga, tolerantsemad ning alid hiljem kodanikuühiskonnas kaasa lööma. Seega loob volunturism soodsa pinnase teistes sotsiaalsetes võrgustikes osalemiseks, kasvatab kodanikuaktiivsust ja tõstab teadlikkust. Kuna vabatahtlikuks minejad on sageli sarnase meelelaadiga, saab kontakt ideede vahetuse kohaks – seda tänu tihedale suhtlusele vabatahtlike, kohalike ja organisatsioonide vahel. (McGehee, Santos 2005)

Teisalt on osutatud ka negatiivsele mõjule, eriti kehvasti läbimõeldud või elluviidud projektide puhul (McGehee, Andereck 2008). Peamiselt on negatiivsete mõjudena välja toodud sihtkohariigi elanike ning kogukonna vajadustega mitteametamine (Guttentag 2009; Pan 2014), seega on siin tegu mõneti sarnase fenomeniga nagu massiturismi puhul (olulisem on pakkuda turistile elamust). Negatiivne vabatahtlike turismi kogemus võib osalejale mõjuda projektis määratud eesmärkidele vastupidiselt ning kaotada huvi sarnase tegevuse vastu tulevikus (samamoodi nagu hea kogemus võib innustada ülalkirjeldatud ühiskondlikku aktiivsust) (Bailey, Russell 2010: 355).

1.2. Volunturisti motivatsioon

Enamasti seostatakse vabatahtlike turismiga n-ö marginaliseeritud kogukondi ja piirkondi (Pan 2014: 2), kus vaesus ning ulatuslikud ühiskondlikud, poliitilised ja/või keskkondlikud probleemid piiravad ja takistavad majanduslikku arengut (Stebbins 1992: 193). Seda muidugi ka seetõttu, et valdav osa programme tegelebki kaugemate, piiratud võimalustega piirkondade abistamisega. Eelmainitust tulenevalt on ka vabatahtlike turismi puudutavates uurimistöodes peamine fookus olnud lääne–mittelääne teljel kulgevatel projektidel. Käesolev töö vaatleb ja analüüsib aga vabatahtlike programmi, mille sihtkohaks on samuti lääneriik – Prantsusmaa. Ühest küljest tõuseb siinjuures ehk isegi olulisemalt esile vabatahtlike motivatsiooni olemus,

kuivõrd esikohal ei ole (ka projekti läbiviijate poolt³) nõrgemate abistamine vaid osalejate areng.

Vabatahtlike turismis osaleja otsib sageli massiturismi raamidest väljaspoole jäävat, erilisemat kogemust. Motivatsioon reisimiseks, mainib Jaakko Suvantola, on seotud muutusevajadusega, sooviga omandada kogemusi, mida peetakse kodukeskkonnas kättesaamatuteks (2002: 237) Samas ei ole siinkohal ainsaks eesmärgiks reisimine – vabatahtlikuks minnakse mitmetel erinevatel põhjustel, mis sageli osaliselt kattuvad ja ühist eesmärki teenivad (Swarbrooke, Horner 2003). Põhjused, miks osaletakse vabatahtlikus tegevuses välismaal, varieeruvad demograafiliste gruppide lõikes märgatavalt, kuid peamiste motivaatoritena kerkivad esile kaks märksõna – altruism ning isiklikud hüved (Stebbins 2004: 2). Brown (2005: 493) toob välja neli motivatsioonigruppi: kultuurikümblus; tagasiandmine; seltsi otsimine; õpivõimaluste otsimine/ sidemete tugevdamine ning jaotab Philip Pearce'ile (Pearce 1982, viidatud Brown 2005 järgi) toetudes vabatahtlike motivatsiooni Robert Stebbinsiga sarnase dihhotoomia alusel enese-suunaliseks ja teiste-suunaliseks. Enese-suunalised põhjused hõlmavad isikliku arengu aspekte nagu kohanemist, õppimist ja eneseteostust ning teiste-suunalised pigem altruistlikke kaalutlusi nagu aitamine ja mõistmine.

Ka Pekka Mustoneni käsitlustes (2006, 2007) on läbivaks motivatsiooni jaotusaluseks kaks gruppi: sisesed ja välised; kusjuures sisemised märgivad tegevusest endast ajendatud motivatsiooni ning välimised positsiooni-kinnitavat, staatusega seotud motivatsiooni. Sisese motivatsioonikategooria alla võib paigutada motivaatorid, mis on otseselt seotud tehtava vabatahtliku tööga, näiteks altruistlikud kaalutlused. Välise motivatsioonina võib seega mõista kõike, mis on tegevuse n-ö kaasprodukt – uued tutvused, sihtkoha avastamine, uued kogemused, keelepraktika. Kõnesolevat jaotust olen lihtsuse ja selguse tõttu kasutanud ka oma empiirilise materjali analüüsiks. Hästistruktureeritud ülevaate vabatahtlike motivatsioonist annavad ka Li-Ju Chen ja Joseph Chen (2010), grupeerides motivaatorid kolme alajaotusesse: isiklikud, sotsiaalsed ning muud põhjused. Kategooriate vastavalt enimesinenud faktorid olid

---

³ Nii SA Archimedese Noorteagentuuri kodulehel kui EVT ametlikult koduleheküljel on pigem esile toodud vabatahtliku kogemuse positiivsed mõjud vabatahtlikule kui tehtava töö mõju kogukonnale (vt SANA kodulehekülg; EVT kodulehekülg).

autentne kogemus, suhtlus kohalikega/kultuuriga (kusjuures vähim mainiti soovi aidata) ning reisi unikaalsus ja ajalis-rahalsed võimalused. Suur rõhk välistele, enese-suunalistele teguritele võib tuleneda asjaolust, et uurimuses oli tegemist lühiajalise projektiga ning nagu täheldavad Michelle Callanan ja Sarah Thomas, võivad vabatahtlikud sel juhul olla vähem pühendunud ning pigem meelelahutusele orienteeritud (2005). Cheni ja Cheni järgi on motivaatorid jaotanud ka Toom, kelle analüüsist nähtuvalt domineerisid informantide hulgas samuti just isiklikud põhjused, sh reisimine ja vahetu kultuurikogemuse saamine (2014: 27).

John Swarbrooke'i ja Susan Horneri (2003) arvates määravad turisti motivatsiooni isiksus, elustiil, varasemad kogemused ning arusaamad ja imidž. Seega võib rahvusvahelist vabatahtlikku tegevust vaadelda kui üht osa eneseväljendusest. See väide võib ka selgitada McGehee ja Santose (2005: 764) tähelepanekut, et projektides osalejad jagavad sageli sama mõtteviisi ning see aitab luua edasisi sidemeid. Uute tutvuste, sõprade leidmine on osalejate jaoks väga oluline aspekt vabatahtliku kogemuse juures ning sageli jätkub suhtlus pärast projekti (McGehee, Santos 2005: 769–770). Sotsiaalne võrgustik on oluline ka motivaatorina: samas uurimistöös ilmnes, et sõprade, pere ning organisatsiooni toetus (või selle puudumine) oli osalejate seas kaalukaim mõjutegur rahvusvahelises vabatahtlikus tegevuses osalemiseks (McGehee, Santos 2005: 768).

Motivatsioon on suuresti seotud ootustega uue kogemuse osas. Ootused on eelhoiakulised või kogemuse-eelsed ettekujutused toote omadustest või toimimisest (Andereck jt 2012: 130). Kathleen Andereck jt on kasutanud vabatahtlike turistide ootuste uurimiseks ootuste teooriat (*expectancy theory*), mille kohaselt reisikogemust, mis vastab turisti ootustele või ületab neid, mäletatakse positiivsena (samamoodi). Seega võib väita, et mida madalamad on volunturisti ootused eesseele projektile, seda suurem on tõenäosus, et kogemust hinnatakse tagantjärele positiivseks.

1.3. Vabatahtliku teenistuse kogemuslikud aspektid ja mõju

Stebbins (1992) väidab, et vabatahtlik tegevus kannab endas osalejate jaoks kestvaid hüvesid nagu eneseteostus, eneserikastamine, „mina“ taasloomine või uuenemine, minapildi täiustumine, saavutustunne, eneseväljendus, sotsiaalne suhtlus ning kuuluvustunne. Wearing (2001: 2) peab isiklikku arengut isegi ehk olulisimaks volunturismi tulemuseks. Minu tähelepanekute kohaselt on just isiklik areng seatud esikohale ka EVT programmis, mille eesmärk on panustada ühiskondlikku aktiivsusesse, kaasamisse ja kultuuridevahelisse mõistmisesse. Sealjuures aga rõhutatakse ka vabatahtliku enda rolli rikastava kogemuse heaks. Nagu märgib Wearing, konstrueerib vabatahtlike turismi puhul igaüks ise enda kogemuse tähenduse olenevalt kaaslastest, vastuvõtva kultuuri eeldatud ja vaadeldud väärtustest, sihtkoha turunduskuvandist ning eelkõige võimusuhetest külalise ja sihtkultuuri vahel niisamuti nagu kultuuri enese sees (2001: 3).

EVT puhul pean välja tooma, et olenemata kogetud probleemidest nähakse välismaal viibimise kogemust reeglina positiivsena ja rahulolu projektiga ei ole võrdelises suhtes tervikkogemusega rahuloluga. Kogemuse antropoloogia uuribki, kuidas inimesed tegelikult kultuuri kogevad (kogemise all mõistetakse ka tundeid ja ootusi), s.o kuidas nende teadvus sündmusi vastu võtab (Bruner 1986: 4). Toodud näide osutab, et probleemsed üksikosad ei pruugi tingida negatiivset tervikut. Teatavat rolli mängib välismaa-kogemuse positiivsena tajumise juures arvatavasti ka kohaliku kultuuriga harjumine isegi niivõrd, et seda tajutakse kui teist kodu või lihtsalt väga südamelähedast paika. Olles kontaktis kohalikega ja asukoha kultuuriga, toimub vabatahtliku loomulik sulandumine uude keskkonda (Wearing 2001: 9). Alison McIntosh ja Anne Zahra (2008: 173) mainivad koguni, et on ebatõenäoline, et mõnd teist tüüpi kultuuriturismi harrastades oleks võimalik saavutada sama põhjalik kultuurikogemus.

Turismikogemuse uurimine on olnud oluline teema alates selle algusaastaist 1960ndatel (Uriely 2005: 199). Erik Coheni järgi (2000: 215) on kogemus indiviidi sisemine seisund, mille kutsub esile isiklik kokkupuude või läbielamine. Turismikogemus on iga inimese jaoks individuaalne ning seetõttu on turismikogemuse vorme sama palju kui turiste (Sharpley, Stone 2012: 2). Töös ei käsitle ma aga niivõrd

ühe inimese sees toimuvaid psühholoogilisi protsesse, vaid näen kogemust inimestevahelise suhtluse kontekstis. Siinkohal huvitab mind, kuidas vabatahtlikud tajusid kultuurivahetust ja rahvusvahelises meeskonnas töötamist, kuidas mõjutas neid võõrkeelne keskkond. Taoline fookus kujunes, kuna sellised dialoogilised („oma“ ja „võõra“ vahel) kogemused ja pidev võrdlus raamistasid paljuskki minu mõtteid teenistuse jooksul. Muidugi olenesid mitmed kogemused otsesest inimeste kui indiviidide suhtlusest, kuid sageli paigutusid need minu jaoks laiemale ühiskondlikule või kultuurilisele taustale. Seega keskendun töös turismikogemusele, mida Richard Sharpley ja Philip Stone kirjeldavad kui „turistik olemise“ kogemust (*the experience of being a tourist*) ning mis hõlmab sihtkoha-kogemuse kõrval ka viimast ümbritsevaid perioode ehk reisi ootamist ja puhkusele kui kogemusele tagasi vaatamist (2012: 3). Seetõttu olen haaranud vaatluse alla nii teenistuse-eelse kui -järgse perioodi.

Turismikogemuse uurimise kohta sedastab Cohen veel, et üks olulisemaid sotsiaalpsühholoogilisi probleeme on sealjuures reisikogemuse suhestumine igapäevaelu kogemustega (2000: 215–216). Seega oleneb teises kultuuris kohanemine ka sellest, kuidas reisija suudab seal kogetut paigutada harjumuspärase elurütmi ja eelnevate teadmiste taustale, neid omavahel seostada ja sobitada. Ühest küljest võib siinkohal tuletada, et mida sarnasemad on lähte- ja sihtkultuur, seda lihtsam on nende vahel liikujal hakkama saada. Teisalt oleneb taolise süsteemivahetuse lihtsus või keerulisus ka inimesest endast, sh tema vastuvõtu-, analüüsi- ja üldistusvõimest. Me mõistame teisi omaenese kogemuse ja enesetaju põhjal (Bruner 1986: 6).

Kui võõras kultuuris kohaneda ei suudeta, võib esineda teatud ärevus ja stress, mida on nimetatud kultuurišokiks (Oberg 1960) või ka kultuurikimbatuseks (*culture confusion*) (Hottola 1999, 2004). Kultuurikimbatus on Hottola käsituses võõrast kultuuri tundma õppides kogetav vastandlike emotsioonide samaaegne koosmõju. Reisi algfaasis on vastanduvateks kategooriateks eufooria ja illusioonide purunemine, hiljem kohanemine ja vastandumine. Vabatahtlike turismi kogemuse puhul toob John Hattie aga välja, et just asjaolu, et ollakse eemal tuttavast kultuurist ja näiteks vanematest ja sõpradest, on peamine, mis võimaldab osalejatel keskenduda sellele, mida nemad ise elult soovivad (1992: 18, viidatud Wearing 2001: 10 järgi). Iseseisvus ja ise enda eest vastutamine, samuti võimalus ennast n-ö uuesti luua (kuna kohtutakse uute inimestega,

kellel pole sinu suhtes taustsüsteemi) võivad olla just need aspektid, mis hiljem panevad volunturiste kogemust hindama kui ennast, elu või vaateid muutvat. Oluline aspekt kultuurikogemuse juures on ka keel ja seeläbi suhtlus. Keeleline piiratus, ühiselt mõistetava keele puudumine (nt kohaliku ja turisti vahel) tekitab distantssi ja eraldatust (Suvantola 2002: 223). Reisikaaslaste olemasolu võib samal ajal vähendada vajadust üldse uusi sidemeid sõlmida ja seetõttu piirab kontakti kohalikega (Suvantola 2002: 224–225). Töös vaatluse all olevate EVT projektide puhul võib reisikaaslastena käsitleda meeskonnaliikmeid, kellega pidevalt koos viibiti. Peamine suhtlus toimus grupiliikmete vahel ning moodustus omaette kogukond, mis mängis kesket rolli rahvusvaheliste vabatahtlike Prantsusmaa-reaalsuses.

Niisamuti nagu ühest kultuurist teise liikuja peab sihtkohariigis võõraste oludega kohanema, toimub tagasirände puhul suuremal või vähemal määral samalaadne efekt – tuleb taaskohaneda omaenda kultuuriga (Kim 2001: 5). Pärast lühemat või pikemat eemalolekut kohtutakse taas tuttava maailma ja tegelikkusega (Mustonen 2006: 173). Seda võib nimetada ümberpööratud ehk tagasituleku kultuurišokiks, mille puhul võõristust tekitavad nii igapäevaelulised toimingud koduriigis kui ka n-ö vanad sotsiaalsed sidemed – läbielamiste taustal võidakse tajuda sõpradest, suhtlusringkonnast erinemist ning toimub enda sellekohaste vajaduste ümberhindamine (McGehee ja Santos 2005: 770; vt ka Raymond ja Hall 2008: 537). Taoline nähtus on seotud muutustega isiklikul tasandil. Mitmetes uuringutes on osalejad tõdenud, et volunturismi kogemus on neid (positiivselt) muutnud. Peamiselt tuuakse välja muutusi hoiakutes, avatumat maailmapilti, paranenud suhtlusoskust (Bailey, Russell 2010; Pan 2014: 12). Ka EVT ja õpirände brošüürides leidub mitmeid inspireerivaid lugusid, kuidas noorte elu moel või teisel on saanud pärast välismaakogemust n-ö uue hingamise (Kängsepp 2010; Kängsepp 2011; Tamsalu jt 2011). Samuti mõjutab tavapärase elu teistlaadset tajumist asjaolu, et eemalviibimine võimaldab unustada igapäevaelu stressi ja mured (Mustonen 2006: 172), tagasi pöördudes seistakse nendega aga uuesti vastakuti.

EVT kui vabatahtlike turismi kogemuse mõtestamiseks olen seda kujutanud kui protsessi, võttes arvesse lisaks välismaal viibitud ajale nii eelhäälestumise enne teenistuse algust kui tagasi vaatamise pärast projekti lõppu. Nagu toovad välja Ana Goytia Prat ja Álvaro de la Rica Aspiunza (2012: 18), mõistetakse tänapäeval

turistikogemust analüüsid seda kui täielikult isiklikku kogemust, milles peamine toimija on inimene ise, ning seetõttu on see keeruline analüüsiaines. Seda enam, et informantidel oli kogemus seljataga ning tagantjärele mitmed kohapealsed emotsioonid lahtunud ning mitte enam nii eredalt meeles. Seda aspekti meeles pidades proovisin siiski välismaal vabatahtlikuks olemise protsessi kaardistada ja teoreetilise kirjanduse abil tõlgendada.

2. Uurimistöö meetodid ning ülevaade Euroopa vabatahtlikust teenistusest

Järgnevalt annan ülevaate uurimistöö jaoks kogutud materjalist ja kogumismeetoditest, samuti tutvustan lähemalt informantide valikut. Muuhulgas keskendun Skype'i vahendusel tehtud intervjuude problematikale ning iseenda kogemuse reflekteerimisele ja analüüsile etnograafilises uurimistöös. Olulise osa peatükist moodustab ka Euroopa vabatahtliku teenistuse programmi raamistiku ja toimimispõhimõtete tutvustus, mille juures kirjeldan lisaks uurimise all olevaid projekte.

2.1. Uurimismeetodid, informandid ja eneseanalüüs

2.1.1. Uurimismeetodid

Bakalaureusetöö põhineb kaheksal intervjuul, isiklikul kogemusel ning märkmetel. Intervjuud viisin läbi perioodil detsember 2014 kuni märts 2015⁴. Kaheksast intervjuust seitse on poolstruktureeritud, st olemas oli küll küsimuskava, kuid intervjuu käigus küsisin jooksvalt täpsustavaid lisaküsimusi. Mainitud seitsmest intervjuust kaks viisin läbi silmast silma ning viis Skype'i teel. Meediumivaliku tingis geograafiline asukoht ehk silmast silma toimusid intervjuud eestlastega, rahvusvaheliste informantide puhul kasutasin aga Skype'i. Kõik intervjuud salvestasin osalejate nõusolekul ning vestluse keskmiseks kestuseks oli 1,5 tundi. Kaheksas intervjuu oli informandi (M, 24, Türgi) soovist ja kontaktivõimalustest tingituna kirjalik, milles informant järgis etteantud küsimusi ning ise midagi juurde ei lisanud. Välismaalastest informantidega toimusid intervjuud inglise keeles.

Eelistasin poolstruktureeritud intervjuud struktureeritud või struktureerimata intervjuuvormile, kuna see võimaldab teha kõrvalepõikeid ning lisab vestlusele loomulikkust, hoides samas kindlat temaatilist joont, et mitte liiga laiali valguda. Olude sunnil pidin ühe intervjuu läbi viima e-maili teel ning seal ilmneb ka kõnesoleva

---

⁴ Vt ka tabeleid Lisa 1.

meetodi piiratus võrreldes suulise personaalse intervjuuvormiga. Nagu toob välja Brown, annab viimane terviklikuma ligipääsu intervjuueeritava tundeseisunditele ja emotsioonidele (2005: 484). Kirjaliku intervjuu puhul jääb puudu otsesest isiklikust kontaktist ning ehk seetõttu ei ole informant niivõrd motiveeritud vastuste üle pikemalt juurdlema, see aga tingib pealiskaudsema sissevaate tema kogemustesse.

Nagu sissejuhatuses mainitud, koostasın küsimuskava (vt Lisa 2), pidades eeskätt silmas kolme ajalist punkti ning neile vastavaid tahke vabatahtlikuks olemise juures. Esiteks keskendusın teenistuse-eelsele ajale ning sealjuures põhjustele ja motivatsioonile, mille tõttu vabatahtlike programmis osaleti. Teiseks ajaliseks punktiks on teenistuse kestus ja vabatahtlike keelelis-kultuurilised kogemused Prantsusmaal. Kolmas oluline hetk vabatahtliku teenistuse juures oli selle lõpp ning seega tagasitulek kodumaale ja kogemuse mõju vabatahtlikule endale. Selline jaotus suhestub ka etappidega EVT programmis, mille jooksul peaks vabatahtlik läbima kolm koolitust⁵: teenistuse-eelne (*pre-departure*), saabumisjärgne (*on-arrival*) ning iga-aastane EVT kohtumine (*annual event*) (EVT infopakett 2). Kuna intervjuud toimusid pärast teenistuse läbimist, tundus mulle küsimuskava koostades, et taoline lineaarne kulgemine läbi projekti aitab ka intervjuueeritavatel paremini oma “teekonda” ette kujutada ning seeläbi kutsub esile seoseid, mõtteid ja tundeid, mis olid minu töö jaoks väga olulised. Lisaks puudutasın küsimustega üldisemaid teemasid nagu arvamus vabatahtlikust tööst ja EVT programmist, et saada aru taustsüsteemist, millesse vabatahtlike kogemus paigutub.

Tinglikult võib öelda, et Prantsusmaal viibides olin osaleva vaatleja rollis. Tinglikult seetõttu, et ma ei läinud teenistusse uurijana, kuigi tegin kohapeal olles enese tarbeks vahelduva eduga märkmeid ja päevikusissekandeid ning üritasin aeg-ajalt astuda kaasvabatahtliku ja sõbra rollist uurija rolli, vaadelda olukordi ja suhteid distantsilt. Ühest küljest sundis mind selleks inimlik huvi teiste kogemuste vastu, teisalt aga etnoloogiaõpingute taust ja teenistuse jooksul kuju võtnud mõte uurida vabatahtlikkust bakalaureusetöö raames. Ning nagu kinnitab Sin (2009: 486), võimaldab vaatlus uurijal paremini ja täpsemalt uuritavate kogemusi jäädvustada ja kajastada.

---

⁵ Koolitustest lähemalt peatükis 2.2.2.

Empiirilise materjali läbitöötamisel olen kasutanud temaatilist sisuanalüüsi, s.t vaadelnud, millised teemad informantide vastustes enim esinevad ning seejärel võrrelnud neid omavahel ja asetanud teoreetilise taustmaterjali konteksti. Ka materjali analüüsi struktuur lähtub eelnevalt küsimuskava kirjeldades mainitud kategooriatest: motivatsioon ja ootused; kogemused sihtriigis; tagasitulek ja mõju vabatahtlikule. Analüüsis on iga intervjuueeritav saanud anonüümsuse tagamiseks märgistuse vastavalt soole, vanusele ja päritoluriigile, näiteks *M, 24, Türgi*.

2.1.2. Informandid

Kõik informandid osalesid 2014. aastal Euroopa Vabatahtliku Teenistuse projektides Prantsusmaal. Vaatluse all on kolm erinevat EVT projekti, mida koordineeris Prantsusmaal sama vastuvõttev organisatsioon Études et Chantiers ning mis leidsid aset Lääne-Prantsusmaal kõrvuti asuvais piirkondades – kaks Bretagnes ja üks Pays de la Loire'is. Kaks projekti kestsid kolm kuud (Pays de la Loire, Bretagne II) ja üks neli kuud (Bretagne I), kusjuures kõik algasid juulis ning lõppesid vastavalt kas septembri või oktoobri lõpus. Kõigi projektide läbivad teemad olid keskkonnahoid, jätkusuutlik areng ja restaureerimine ning vabatahtlikud töötasid peaaesjalikult maapiirkondades kohaliku ajalooga seotud paikades. Igas projektis osalesid vabatahtlikud välisriikidest (Eesti, Itaalia, Kreeka, Saksamaa, Türgi, Venemaa) ning samuti tsiviilteenistust läbivad prantsuse noored. Mina ise osalesin ühes neist projektidest, nimelt neljakuulises, mis leidis aset Bretagnes (Bretagne II). Seega reflekteerin osaliselt ka iseenda kogemust ja kasutan sealjuures vabatahtliku teenistuse jooksul tehtud märkmeid. Kuna kõiki ettevõtmisi koordineeris sama organisatsioon, puutusin vähemal või rohkemal määral kokku ka teistest gruppidest pärit vabatahtlikega, seega olen kõigi intervjuueeritavatega isiklikult tuttav.

Kuna minu eesmärgiks käesoleva töö juures oli uurida pikemaajaliselt võõras riigis viibimise kogemust, jäid informantidena kõrvale prantsuse vabatahtlikud. Rahvusvahelistest vabatahtlikest lootsin kaasata kõiki, kuid kaks neist (Pays de la Loire) ei soovinud osaleda ning kaks (Bretagne II) lahkusid teenistusest, olles Prantsusmaal viibinud vaid 2–3 nädalat, niisiis ei saanud nende puhul uurida pikaajalisemat välismaa-kogemust. Rahvuslik koosseis vastavalt projektile oli järgmine:

Bretagne I: eestlanna (mina), itaallanna, kreeklanna

Bretagne II: eestlane, itaallanna, kreeklanna, türklane (lahkus), sakslane (lahkus)

Pays de la Loire: eestlanna, itaallane (keeldus intervjuust), kreeklanna, türklane, venelanna (keeldus intervjuust)

Ülaltoodud loetelust nähtub, et enamik informantidest olid naissoost, see aga johtub asjaolust, et EVT programmis lihtsalt osaleb rohkem naisi⁶. Seda tõid oma kogemuse põhjal välja koolitajad EVT seminaridel ning sama tendents ilmneb nii üldisemalt Euroopa vabatahtlike hulgas (Powell, Bratović 2007: 7) kui ka teistes vabatahtlike programmides (Brown, Morrison 2003; McGehee 2002). Intervjueeritavate vanus jäi vahemikku 20–27 (EVT-s saavad osaleda noored vanuses 18–30) ning kõigil oli kõrgem haridus kas lõpetatud või omandamisel, kusjuures vaid kolme puhul olid õpingud seotud valitud projekti temaatikaga. Kuna projektide toimumisaeg jäi peamiselt suvesse, siis mitmete jaoks oli vabatahtlik teenistus võimalus veeta aktiivset suvepuhkust enne järjekordse kooliaasta algust. Vaid kahel intervjueeritaval ei olnud varasemat riikidevahelist reisikogemust (ülejäänutel oli olemas Euroopa piires). Ka teistes uurimustes on välja toodud, et paljudel vabatahtlikel on teenistusse minnes juba rahvusvahelise reisimise kogemus (Andrereck jt 2012; McGehee 2002).

2.1.3. Skype intervjuuvahendina

Kuigi videokõne-tarkvara nagu Skype-i vahendusel intervjuude läbi viimine on kvalitatiivses uurimistöös arvestatav võimalus, ei ole kuigi palju kirjandust, mis arutleks kõnesoleva vahendi kasutamise probleemkohtade ja positiivsete külgede üle. Siinkohal võtangi vaatluse alla Skype-i abil intervjueerimise eripärad, kõrvutades isiklikku kogemust intervjuuvahendit analüüsivate artiklitega ning võrreldes interneti teel tehtud intervjuud silmast silma intervjuuga. Aastakümnete jooksul on silmast silma intervjuust saanud justkui kvalitatiivse uurimistöö “kuldstandard”, mille tõttu kõik ülejäänud

---

⁶ Nt Euroopa Noored mõju-uuringust 2010–2011 nähtub, et 66% erinevates Euroopa Noored raamistiku alaprogrammides (sh EVT-s) osalenutest olid naised (Chisholm jt 2012: 104).

intervjuuvormid on teisejärgulised, alternatiivsed (Deakin, Wakefield 2013: 2). Siiski võib reaalses toimuvat *online*-intervjuud pidada traditsioonilisele silmast silma intervjuule väga sarnaseks (O'Connor jt 2008: 274). Niisamuti nagu traditsiooniline vorm, võimaldab ka Skype spontaanseid vastuseid, kohest reaktsiooni, mitteverbaalse suhtluse jälgimist jmt. Paul Hanna (2012: 241) selgitab, et teistele internetipõhiste intervjuuvormidele (e-mail, videovõimaluseta suhtluskeskkonnad) tehtud etteheited nagu visuaalse aspekti puudumine või tavapäraste inimsuhtluse sotsiaalsete aspektide kadumine on Skype-i puhul mingil määral ületatud. Ühest küljest on see tõsi, kuid häirivaks faktoriks osutuvad tehnoloogilised probleemid – helimoonutused, ühenduse katkemine, probleemid videopildiga. Mainitud segajad esinesid kõigi minu intervjuude puhul ning mõjutasid nii minu kui uurija kui ka intervjuueeritava keskendumist teemale, vestluse loomulikku kulgu ja mulle tundus, et vähesel määral ka intervjuueeritavate motivatsiooni uurimistöös osaleda. Kohati esines tõsiseid probleeme videoga ning mitmete intervjuude puhul olime sunnitud videoühenduse mingil hetkel sootuks katkestama. Markantseim juhtum leidis aset ühe Kreeka informandiga (N, 25, Kreeka), kelle pooleteisetunnisest intervjuust õnnestus salvestada vaid viimased 15 minutit, kuna eelnev kadus salvestusprogrammi kinnikiilumise tõttu. Tegemist oli minu grupikaaslasega ja seetõttu mulle väga lähedase inimesega ning arvatavasti osalt ka seepärast oli ta meeleldi nõus uue intervjuuga.

Skype on hea võimalus viia uurimistööd läbi inimestega, kes asuvad geograafiliselt üksteisest kaugel, mis oli ka põhjus, miks mina oma empiirilise materjali kogumiseks just sellise viisi valisin. Lisaks on nii uurijal kui informandil võimalik intervjuud läbi viia omaenese turvalises keskkonnas (Hanna 2012: 241), nii et mõlemad tunnevad end mugavalt ja intervjuu toimumiskoha mõju vestlusele on väiksem. Samuti on Skype'i intervjuude puhul positiivseks küljeks ajaline paindlikkus, mis lihtsustab intervjuu kokku leppimist (Deakin, Wakefield 2013: 6–7). Üks oluline aspekt intervjuude läbiviimisel oli keel. Inglise keel, mida suhtluseks kasutasime, oli kõigile võõrkeel ning keeleoskus varieerus informanditi. See iseenesest ei oleks olnud suureks probleemiks, kuid koos tehniliste probleemidega mõjutas siiski intervjuude kvaliteeti. Olgugi, et esines mitmeid tehnoloogilisi probleeme, võin lõppkokkuvõttes nõus olla Deakini ja

Wakefieldi väitega, et *online*-intervjuude abil saadav materjal on sama süvitsiminev ja usaldusväärne kui silmast silma intervjuude puhul (2013: 2).

2.1.4. Refleksiivsus ja autoetnograafia

Refleksiivsus on oluline iga etnograafilise teksti puhul. Refleksiivsus, laiemalt defineerituna, tähendab enese juurde tagasi pöördumist, enesele viitamise protsessi (Davies [1999] 2008: 4). On vajalik, et autor teadvustaks oma uurija-positsiooni ja töömeetodeid ning nende võimalikku mõju uurimistöö käigule ja tulemustele. Enese mõju teadvustamine uurimistööle on oluline, et hinnata nii uurimisprotsessi kui -tulemusi adekvaatsemalt. “Sügavamal tasandil hõlmab refleksiivsus etnograafide, nende informantide ja ümbritseva vastastikuse mõju teadvustamist,” kirjutab Leon Anderson (2006: 382) See tähendab teadlikku enesevaatlust, mis paigutab uurija enda tegevuse ja arusaamad dialoogi teiste omadega (samas).

Tänapäeva etnoloogias (ja sotsiaalteadustes üldse) väga aktuaalsele probleemile – et uurija mõjutab uurimistööd – on nähtud lahendust võimalike mõjude põhjalikus kirjeldamises ning hindamises uurimistöös. Billy Ehn kirjutab, et subjektiivsust ei peaks võtma kui ohtu, vaid pigem tuleks sellele läheneda kui analüüsimaterjalile, samamoodi nagu uuritakse teiste inimeste subjektiivseid kogemusi (2011: 61). Isegi kõige „objektiivsem“ sotsiaal- või humanitaarteaduslik uurimistöö on alati refleksiivne, aga refleksiivsuse küsimused tõusevad eriti esile etnograafilises uurimistöös, kus uurija seotus uuritavate ühiskonna ja kultuuriga on eriti lähedane (Davies [1999] 2008). Veel tugevamalt kerkib etnograafi positsiooni ja mõju problemaatika esile olukorras, kus uurija on ise uuritava grupi liige, ning sellisel juhul kasutatakse analüüsiks sageli autoetnograafia meetodeid. On paratamatu, et olles osalenud ise ühes uuritavatest projektidest, pean uurimistöösse sisse tooma autoetnograafilise vaatepunkti.

Autoetnograafiliste uurimuste puhul pöörab etnograaf tähelepanu iseendale kui uurimisobjektile, analüüsides iseenda kogemust nagu iga teist empiirilist materjali. Lähtun töös Andersoni kirjeldatud analüütilisest autoetnograafiast, mis vastandub emotsionaalsele autoetnograafiale, mida viljelevad näiteks Caroline Ellis ja Arthur Bochner (vt nt Ellis 2004, Ellis ja Bochner 2002). Andersoni järgi on autor analüütilise autoetnograafia puhul uuritava grupi täielik liige, kes asetab oma kogemuse dialoogi

informantide omaga ja on tekstis selgelt nähtav, reflekteerib analüütiliselt ning keskendub teoreetilisele analüüsile (2006: 378). Kuigi ma ei viibinud projektis uurijana, s.t minu vabatahtlikutöö ei olnud ajendatud uurimistöö läbiviimisest, on kogu mu uurimus tugevalt mõjutatud isiklikest kogemustest ja vabatahtliku teenistuse ajal saadud teadmistest. Algsed ideed, kuidas tööd üles ehitada ning millistele tahkudele keskenduda, tulenesid otseselt EVT programmist ning alles hiljem hakkasin kogemust nägema läbi turismiantropoloogia prisma. Nagu mainib Paul Atkinson, on etnograafia alati uurija ja sotsiaalse maailma suhtluse tulemus ja etnograafi interpretatsioon nähtustest on alati kujundatud etnograafilise kujutluse läbi (2006: 402). Uurijat mõjutavad sealjuures nii tema isiklik minevik kui ka laiemad sotsiokultuurilised tingimused, samuti tema suhted uuritavatega (Davies [1999] 2008: 5). Olen kindel, et varasem tutvus informantidega mõjutas näiteks intervjuu läbiviimise protsessi: ühest küljest oldi altimad osalema, teisalt aga eeldati minult kohest mõistmist ehk peeti ebavajalikuks anda pikemaid seletusi asjadele, mis oleksid vabatahtlike vahel olnud iseenesestmõistetavad, kuid mida uurija-uuritav suhtluses pidin küsimuse alla seadma.

Uurija ise mõjutab aga ka uuritavaid ja seeläbi uurimistulemusi, eriti kui ta on uuritava kogukonna liige. Olles ise osaline grupi vestlustest ja tegevustest, aitab uurija kujundada ja ümber kujundada arusaamu, mida ta uurib (Anderson 2006: 382). Anderson toob analüütilise autoetnograafia ühe eelisena välja, et olles uuritava grupi täielik liige, pääseb uurija paremini ligi empiirilisele materjalile (2006: 389). Teisalt aga tõdeb ta, et taoline roll ei tähenda veel kõikenägevat vaatepunkti, kuna grupiliikmed ei pruugi sageli jagada sama väärtustekogumit ning seega on uurijal isegi täieliku kogukonna liikmena vaid osaline eelisseisund vaadeldava nähtuse analüüsiks (Anderson 2006: 380–381).

Osalt mõistsin tõesti paremini kui kõrvalseisja intervjuueeritavate lugusid, seostades neid pidevalt enda omaga. Teisalt aga tajusin osa küsimuste puhul, kuivõrd mu küsimuskava oli mõjutatud *minu* perspektiivist ehk mõned aspektid, mida oli oma kogemuse juures oluliseks pidanud ning seetõttu küsimuseks vorminud, ei suhestunud teiste kogemusega. Tähendab, need ei olnud niivõrd üldised või objektiivsed, nagu ma olin eeldanud. Kuigi refleksiivsuse seisukohalt on oluline välja tuua ja teadvustada oma kogemust, on minu eesmärk käesolevas töös siiski keskenduda vabatahtlikuks olemise

erinevatele aspektidele analüüsides informantidelt kogutud empiirilist materjali teoreetilise kirjanduse taustal ning vähem käsitleda teemat täiesti autoetnograafiliselt (siiski analüüsides ka iseenda kogemust). Olen arvamusel, et kuigi ka ainult uurija kogemusel põhinev analüütiline autoetnograafia võimaldab teha laiemaid järeldusi, pakub kombineeritud lähenemine veidi laiendatud sissevaadet EVT-sse kui volunturismi nähtusesse.

2.2. Euroopa vabatahtlik teenistus

Euroopa vabatahtlik teenistus on programm, mis on ideeliselt keskendatud õppimisele ja kogemuste omandamisele. Muuhulgas väärtustatakse ka vabatahtlike reisikogemust. Just seetõttu, et vabatahtliku töö kõrval pööratakse suurt tähelepanu lisaväärtustele vabatahtliku jaoks, lähenen käesolevas uurimuses EVT-le kui vabatahtlike turismi ilmingule. Järgnev ülevaade kirjeldab EVT toimimispõhimõtteid ja ülesehitust, mis sarnanevad paljuski teiste vabatahtlike turismi pakujate kirjeldustega⁷. Lisaks tutvustan lähemalt kolme vaatluse all olevat projekti Lääne-Prantsusmaal.

2.2.1. EVT taust ja süsteem

Euroopa vabatahtlik teenistus on üks tegevusvõimalus Erasmus+ raamprogrammis ning osa programmi noortevaldkonnale suunatud osast Erasmus+: Euroopa Noored (*Erasmus+: Youth in Action*). Erasmus+ on Euroopa Liidu programm aastateks 2014–2020, mille kaudu rahastatakse rahvusvahelisi projekte haridus-, spordi- ja noortevaldkonnas ning mis koondab sealhulgas endisi rahvusvahelisi kõrghariduse programme, Euroopa elukestva õppe programme ning noorteprogrammi Euroopa Noored. Erasmus+: Euroopa Noored hõlmab lisaks EVT-le veel näiteks rahvusvahelisi noortevahetusi ja -algatusi, noorsootöötajate õpirännet ning strateegilise koostöö projekte. Euroopa Liidu noorteprogrammide kaudu on noorteprojekte Euroopas rahastatud 1990. aastate algusest. Kuigi pilootprojektidega alustati paar aastat varem (1996), sai EVT ametlikult alguse 20. juulil 1998, kui Euroopa Komisjon võttis vastu vastavasisulise otsuse (Euroopa Komisjoni otsus 1686/98/EC). Algatatud vabatahtlike

---

⁷ Vt nt <http://www.voluntourism.org/>

programmi laiem eesmärk oli solidaarsuse, võrdsete võimaluste ja noorte mitmekülgsema arengu toetamine mitteformaalse hariduse läbi. Viimase ligi kahekümne aasta jooksul on EVT-sse kaasatud järjest enam koostööpartnereid nii Euroopa Liidust kui alates 2000. aastast ka väljastpoolt (Hoffmann 2014: 14) ning selle aja jooksul on teenistuse läbinud üle 70 000 noore (EVT kiri vabatahtlikule). Eestis tegeleb EVT projektide rahastamisega SA Archimedes Noorteagentuur (SANA).

EVT kestus on tavaliselt 2–12 kuud, eritingimustel ka lühem. Projekte jagatakse lühiajalisteks (kuni 2 kuud) ja pikaajalisteks (2–12 kuud), kusjuures kord juba pikaajalises projektis osalenuna teist EVT projekti ette võtta pole võimalik. Kirjeldatud piirang on seotud EVT põhimõttega, mille järgi kõik EVT projektid peavad olema osalejatele tasuta, erandjuhul tuleb vabatahtlikul tasuda kuni 10% oma reisikuludest (EVT infopakett 1: 2). Samuti on vabatahtlikele ette nähtud söögi- ja taskuraha, mis varieerub riigiti, oleneb elukallidusest (Prantsusmaal 2014. a vastavalt 200 ja 115 EUR). Valdkonniti võib leida väga erinevaid projekte: keskkond, kultuur ja kunst, kultuuripärand, sport ja vabaajategevused, tegelemine laste/noorte/vanuritega. Enamik teenistusest on individuaalsed, kuid leidub ka grupis töötamise võimalusi (nagu käesolevas töös vaatluse all olevad projektid). Osalejate vanus peab jääma vahemikku 18–30 eluaastat ning vabatahtlikult ei nõuta eelnevat erialast ettevalmistust või kogemust. Vabatahtlik teenistus võib toimuda nii programmi riikides kui ELi naabruspiirkonna riikides ja kuna erinevaid EVT projektidega tegelevaid organisatsioone on igas riigis palju, on sobiva projekti leidmise lihtsustamiseks koostatud nii ametlik EVT andmebaas⁸ kui ka omaalgatuslikke veebilehekülgi võimalustest teatamiseks⁹.

“Euroopa vabatahtliku teenistuse peamiseks eesmärgiks on arendada solidaarsust, sallivust ja kodanikuaktiivsust ning tugevdada üksteisemõistmist noorte hulgas” (SANA koduleht). Seega on kogu programm keskendunud vabatahtliku isiklikule arengule. Nii koolitustel kui infomaterjalides käsitletakse isiklike eesmärkide püstitamist ning nende saavutamist toetavaid praktikaid. Eneseanalüüsi hõlbustamiseks ning õpitulemuste

---

⁸ https://europa.eu/youth/evs_database

⁹ <http://findevs.com/>, <http://www.youthnetworks.eu/SearchVacancy.aspx>

hindamiseks võttis Euroopa Komisjon 2006. aastal kasutusele kaheksa võtmepädevust, mis “valmistavad inimesi ette eluks täiskasvanuna ning on aluseks elukestvale õppele” (EVT infopakett 2). Kaheksa võtmepädevust on: 1. Infotehnoloogiline pädevus, 2. Isiklik, kultuuridevaheline, sotsiaalne ja kodanikupädevus, 3. Kultuuriline eneseväljendus, 4. Algatusvõime ja ettevõtlikkus, 5. Suhtlus emakeeles, 6. Suhtlus võõrkeeltes, 7. Matemaatika-pädevus ning teadmised teaduse ja tehnoloogia alustest, 8. Õppimisoskus. Võtmepädevusi hinnatakse Noortepassis (*Youthpass*), mis on ametlik dokument vabatahtlikule tõendamaks tema osalemist EVT programmis ning kus kirjutatakse lahti omandatud teadmised ja kogemused (vt ka EVT infopakett 2). Noortepassi sisu koostab vabatahtlik koostöös oma mentoriga. Noortepassi vormistamine on vabatahtlik, kuid soovitatav.

2.2.2. EVT projekti ülesehitus

Euroopa vabatahtlikus teenistuses teevad koostööd kolm osapoolt: vabatahtlik, saatev organisatsioon ja vastuvõttev organisatsioon. Lisaks on igas riigis ka kõiki riigiga seotud projekte haldav riiklik büroo. Et koostöö paremini sujuks, on igale osapoolele ette kirjutatud õigused ja kohustused, samuti peab nii saatval kui vastuvõtval organisatsioonil olema kehtiv akrediteering, mille kinnitab riiklik büroo. Saatvaks/vastuvõtva organisatsiooniks võib olla mittetulundusühing või avalik-õiguslik asutus. Saatev organisatsioon vastutab vabatahtliku eest nii teenistuse eel, ajal kui ka pärast teenistust. See tähendab piisavat ettevalmistust, kontakti hoidmist ning toetust ka pärast teenistuse lõppu. Vastuvõtva organisatsiooni ülesanne on pakkuda vabatahtlikule korralikku töö- ja elukeskkonda ning samuti isiklikku, tööalast ja keelelist abi. Vastuvõtva organisatsiooni poolt on vabatahtlikele ette nähtud ka mentor. (EVT harta) Seega luuakse nende kahe organisatsiooni töö tulemusel vabatahtlikule n-ö tugistruktuur, mis peaks kaasa aitama võimalikult turvalisele kogemusele ning EVT eesmärkide saavutamisele. Siinkohal peetakse EVT seisukohalt väga oluliseks ka kolmanda osapoole, vabatahtliku, enese panust ja reeglitest kinni pidamist ning valmidust osaleda, kohaneda ja õppida.

EVT jooksul on vabatahtlikul õigus ja kohustus läbida vähemalt kolm koolitust: teenistuse-eelne, saabumisjärgne ning iga-aastane EVT kohtumine. Pikemalt kui kuus

kuud teenistuses viibival vabatahtlikul on õigus osaleda ka vaheanalüüsi kohtumisel. (EVT infopakett 1: 3–4) Teenistuse-eelse koolituse eesmärk on valmistada vabatahtlikku ette uue kultuuri kogemuseks, arutatakse kultuurišoki mõistet, jagatakse varasemate vabatahtlike kogemusi ning käsitletakse võimalikke probleemkohti. Samuti suunatakse vabatahtlikku läbi mõtlema isiklike eesmärgi. Saabumisejärgne koolitus toimub tavaliselt ühe kuu jooksul pärast sihtriiki saabumist ning seal osalevad samal ajal teenistusse saabunud kogu sihtriigist. Nädalase koosviibimise käigus tegeletakse taaskord eesmärkidega, enesearenguga ning võimalike probleemidega, samuti tutvutakse asukohamaa kultuuri ja keelega ning loomulikult ka teiste vabatahtlikega. Iga-aastane EVT kohtumine toimub pärast teenistust ning keskendub saadud kogemusele ja selle mõjule. On oluline mainida, et kõik EVT koolitused on võimalikult kaasavad, üritatakse vältida passiivset lektor-kuulaja vormi, palju on mängulisust ning mõtete jagamist.

2.2.3. Organisatsiooni Études et chantiers projektid Lääne-Prantsusmaal

Nagu eelnevalt mainitud, uurin vabatahtlikke, kes osalesid 2014. aasta suvel–sügisel EVT projektis Prantsusmaal. Täpsemalt vaatlen kolme erinevat projekti, mida Prantsusmaal koordineeris organisatsioon Études et chantiers Bretagne et Pays de la Loire. Études et chantiers on üle Prantsusmaa piirkondlike allorganisatsioonidena tegutsev mittetulundusühing, mille tööks on kaasata vähemate võimalustega inimesi (nt töötuid) ja noori ühiskondlikesse tegevustesse eesmärgiga arendada kodanikuühiskonda, mõistmist ja sallivust ning jätkusuutlikku eluviisi¹⁰. Kaks aset leidnud projektidest (Bretagne II, Pays de la Loire) olid esmakordsed, päranditeemalised ning üks (Bretagne I) juba kolmandat aastat läbi viidav keskkonnateemaline teenistus.

Pärandiga tegelevate projektide ülesehitus ja korraldus oli sarnane, samuti kestsid need projektid kolm kuud. Keskkonnaprojekt erines neist nii ülesehituse kui korralduse poolest ning oli neljakuuline. Kolmekuuliste projektide puhul oli vabatahtlikele ette nähtud igal kuul uus kolmenädalane töölaager, mis leidis aset uues kohas ning uutes majutustingimustes. Üks nädal kuu jooksul oli puhkuseks, samuti olid vabad

---

¹⁰ Vt ka <http://www.unarec.org/>.

nädalavahetused. Vastavalt töölaagritele ööbiti kas telkides, vabatahtlikele renditud majakeses või noortehostelis ning enamjaolt viibiti väikestes külates ja vabatahtlikud veetsid aega omakeskis. Mina ja teised neljakuulises teenistuses osalejad veetsime enamiku teenistusest paikseltselt ning elasime ülikoolile kuuluva bioloogiakeskuse ühiselamus koos sealsete uurijate, praktikantide ja üliõpilastega (lisaks viibisid tööajal seal keskuse töötajad). Bioloogiakeskus asus pea 5 kilomeetri kaugusel lähimast külast ja sealne seltskond moodustas omaette sootsiumi. Kaks nädalat viibisime ka Bretagne põhjarannikul seoses vastuvõtva organisatsiooni teise osakonna korraldatud töölaagriga. Keskkonnateemalise projekti vabatahtlikele oli ette nähtud kaks nädalat puhkust augusti alguses (lisaks olid vabad ka nädalavahetused). Kuna kõigis projektides oli vabatahtlike käsutuses auto või mikrobuss, oli reisimine küllalt lihtne. Samuti ei seadnud organisatsioon reeglina vaba aja sisustamisele omapoolseid piiranguid.

Vabatahtlike ülesanded teenistuses olid peaaesjalikult füüsilise töö hulka kuuluvad. Bretagne II ja Pays de la Loire'i meeskonnad töötasid kohaliku ajaloo seotud paikades, kus oli tarvis teha lihtsamaid restaureerimis- või hooldustöid. Näiteks puhastati lossimüüri, korrastati matkaradu ja hooldati kaitseala. Meie Bretagne I meeskond töötas bioloogiakeskuse ümbruskonnas ning kogu meie tegevus oli suunatud keskuse ümbruse ohutumaks, korrastatavaks ja ligipääsetavamaks muutmiseks. Näiteks puhastasime ja märgistasime me jalutusraja, rajasime tammile 80 meetri pikkuse puidust piirde ning värvisime üle metallist ohutuspiirded. Lisaks sellele aga aitasime veel korraldada kohalikku teadusfestivali ning sealjuures tegelesime ka kujundus- ja kirjatööga.

Kõigi Études et chantiers'i EVT projektide vabatahtlikud kohtusid esmalt juuli lõpus Pays de la Loire'i meeskonna poolt korraldatud külafestivalil. Kohe pärast seda veedeti ühised viis päeva saabumisjärgsel koolitusel Lõuna-Prantsusmaal (koos teiste samal ajal Prantsusmaale saabunud EVT vabatahtlikega), kus üksteisega lähemalt tutvavaks saadi. Seda nii koolitusel tekkinud arutelude ja läbitehtud ülesannete kaudu kui ka õhtustel koosviibimistel. Geograafilise kauguse tõttu Bretagne meeskonnad Pays de la Loire'i vabatahtlikke rohkem ei kohanud, küll aga võimalusel veetsid omavahel koos aega. Seega oldi tutvavad nii üksteisega kui teiste projektidega, nii et osalejate pilt Euroopa vabatahtlikust teenistusest oli laiem vaid enda projekti ulatusest.

3. Euroopa vabatahtlik teenistus kui turismikogemus

Järgneva peatüki eesmärk on intervjuude ning vähemal määral ka oma kogemuse ning isiklike märkmete põhjal uurida Euroopa vabatahtlike teenistuse kaudu vabatahtlike turismis osalemise põhjuseid ja motivatsiooni, osalejate kogemusi välismaal viibimise ajal ning kogemuse mõju vabatahtlikele. Esimeses alapeatükis keskendun põhjustele, miks noored valisid osalemiseks EVT programmi ning mille järgi nad projekti valisid. Samuti toon välja peamised motiivid vabatahtlikus teenistuses osalemiseks ja puudutan ootuseid projekti osas.

3.1. Enne teenistust: põhjused, motivatsioon ja ootused

3.1.1. Motivatsioon. Miks vabatahtlik teenistus Prantsusmaal?

Nagu erinevaid vabatahtlike turismi definitsioone (McGehee, Santos 2005; Wearing 2001; Wearing, Deville, Lyons 2008) kõrvutades ilmneb, on vabatahtlike turismi üks eeldusi vaba aja olemasolu. Lisaks sobivale ajahetkele ja kestusele, mida tõid välja kõik informandid, on aga veel mitmeid muid tegureid, mis sageli just koosmõjul suunavad noore rahvusvahelise vabatahtliku tegevuse juurde. Enamiku, sealhulgas ka minu minek Prantsusmaale konkreetseesse projekti oli juhuslik ja spontaanne otsus. Kuigi olin välismaa-mõtteid mõlgutanud juba mõnda aega, ei otsinud ma aktiivselt võimalusi. Sotsiaalmeedias kuulutusele sattununa aga otsustasin kandideerida, kuna tundsin vajadust töö- ja argielust n-ö põgeneda ja teha midagi täiesti teistsugust. Just taolist muutusevajadust mainib ka Jaakko Suvantola ühe olulise põhjusena reisimiseks (2002: 237). Ka McGehee ja Santose uurimistöös tuleb esile, et vabatahtlike turismis osaletakse sageli teatud üleminekuajal, näiteks pärast kooli lõpetamist või pensionile siirdumist (2005: 774). Muutuse toomist seisakusse jäänud igapäevaellu võib EVT-s osalemise ajendina näha pea kõigi informantide vastustes. Toodi välja nii tegevusetust kui tüdimust senisest tegevusest. Nii nagu mina lahkusin EVT tõttu töölt, mainivad

mitmed vabatahtlikud aga muuhulgas just tegevuse leidmist pärast tulutuid tööotsinguid.

Pärast õpinguid mul ei õnnestunud tööd leida ja ma sain aru, et see [vabatahtlik tegevus – L. R.¹¹] on teine asi, mida mulle meeldib teha. Seekord ma valisin teise valdkonna, see oli keskkonna-alane, mitte lastega. Ja seekord ma tahtsin seda proovida välismaal, sest nagu ma ütlesin, on teistmoodi seda mitte oma riigis teha, kus sa oled rohkem kaitstud ja on lihtsam. Nii et ma otsustasin seda uuesti teha, aga astuda üks samm rohkem, otsustasin mitte teha seda Itaalias ja see oli seda väärt. (N, 27, Itaalia)

Lisaks, nagu minu enda puhulgi, oli oluline teha midagi uut, teistsugust ja teistsugustes tingimustes, siinkohal välismaal. Võib väita, et tuttavast keskkonnast eemal viibimine pakub võimalusi uuteks katsumusteks ja iseenese mina loomiseks (Wearing 2001: 10). Just sellest oli sageli ajendatud otsus minna pikemaks ajaks välismaale (mis asjus, polnudki niivõrd oluline).

Ma isegi ei lugenud kirjeldust, sest ma tahtsin meeleheitlikult välismaale minna. Siis ma leidsin selle [projekti], nägin et see on kolmeks kuuks ja Prantsusmaal, ja ma tahtsin Prantsusmaale minna, nii et ma otsustasin, et “läks”! (N, 23, Kreeka)

Nagu ka viimasest tsitaadis on keskseks soov minna välismaale uut kogemust hankima, ütlesid mitu intervjuueeritavat, et nad oleksid nii või teisiti suve reisimiseks kasutanud ning EVT projekti sattusid nad kandideerima üsna juhuslikult. Olles erinevatel EVT koolitustel vestelnud ka mitmete teistes riikides ja hoopis teistlaadi projektides osalenud vabatahtlikega, jääbki mulje, et pigem planeeritakse ette pikemaajalist individuaalset teenistust, lühema kestusega projektides osalemist on lihtsam aga n-ö käigupealt otsustada. Oma valikut põhjendab Eestist pärit vabatahtlik:

---

¹¹ Siin ja edaspidi autori täpsustused.

Ma mõtlesin, et isegi kui ma ei saa sinna projekti, siis ma läheksin reisima niikuinii, aga kuna tuli juba see valik ja kuna seal oli võimalus tasuta minna, reisida, olla ja teha ja et ideaalne võimalus. Mul nagunii eesmärk oli minna reisida kuhugi. Ja samas kui see juba restaureerimistöö oli seal, siis see oli veel boonus, kuna ma nagunii õpin sellist eriala. (M, 23, Eesti)

Lisaks lihtsalt koduriigist välja saamisele rõhutas osa vabatahtlikke, et just riigieelistus oli nende jaoks esmatähtis. Kui sageli otsitakse just eksootilist riiki, et kogemus oleks võimalikult mõjuv, siis minu informandid lähtusid sageli ka pragmaatilisest põhjusest parandada prantsuse keele oskust. Paari inimese jaoks oli Prantsusmaast kujunenud isiklik sümpaatia, isegi ainuvõimalik riik, kus vabatahtlikku teenistust teha.

Tegelikult ei olnud see minu jaoks lihtne. Ma kandideerisin sadadesse EVT projektidesse. Mõne aja pärast ei olnud enam miski mulle oluline, sest Prantsusmaal oli väga keeruline projekti leida. (M, 24, Türgi)

Oluline aspekt, mida EVT puhul välja tuuakse, on see, et teenistus on osalejatele tasuta. Seega ei määra siin osalemist vaba raha olemasolu, mida on ühe vabatahtlike turismi iseloomujoonena välja toonud Wearing (2001:1). Intervjuude käigus mainisid pea kõik vabatahtlikud, et materiaalne turvalisus oli oluline kaalukeel, miks otsustati projekti kandideerida. See mõjutas otsust niivõrd, et kui projekt oleks olnud tasuline, ei oleks osalemine kõne alla tulnud. Ka enda otsuse peale mõeldes pean tõdema, et tasulisse projekti poleks ma kandideerinud, et aga vabatahtliku kuine toetus oli sama suur kui minu tollane kuupalk, otsustasin, et EVT-st saadav lisaväärtus tasub end rohkem ära kui veeta need neli kuud kodumaal. Taolist mõtteviisi, kus ükskõik, millist tööd välismaal nähakse väärtuslikumana kui sama (või oma tavalist) tööd kodumaal, kirjeldavad alternatiivturismi puhul nii Helleka Koppel (2014: 41) kui ka Melissa Toom (2014: 28–29). Kuna teiste vabatahtlike näol oli enamasti tegemist üliõpilastega või äsja ülikooli lõpetanud noortega, on mõistetav, et neilgi ei oleks olnud ressursse osaleda teist tüüpi volunturismi projektis, kus osalejad peavad ise oma kulud katma.

Põhiline asi, mis ma kohe tähele panin, erinevus mis oli teiste programmidega on et teistes programmides sa pead tihtipeale peale maksma, et sa seal osaleda üldse saaksid ja et sa saaksid sinna kohale, ja miks EVS oligi väga ahvatlev, et kõik makstakse kinni, elamine, söögikulu ja ka enamus transpordist, et endal nagu praktiliselt sul ei tekigi kulutusi nagu. Mul konkreetselt, kui ma tulin tagasi, siis ma olin isegi plussis. (M, 23, Eesti)

Arvan, et rahalise omavastutuse puudumine oli peamine põhjus, miks minu informandid küllalt kergekäeliselt EVT projektidesse kandideerisid. Niisiis kui mõni või kõik teistest projekti omadustest nagu toimumise aeg, ajaline kestus, sihtriik ja teema tundusid enamal või vähemal määral sobivat, ei olnud vaja mõelda oma rahaliste võimaluste peale ning seetõttu oli üks oluline probleemkoht juba alguses elimineeritud. See aga ei mõjutanud konkreetse projekti valikut, vaid üldiselt EVT kasuks otsustamist.

Kõigist eespool mainitud põhjustest võib järeldada, et uuritava grupi liikmed olid pigem otsimas uusi kogemusi, mis leiaksid aset mõnes välisriigis. Seega ei olnud vabatahtlik töö miski, mis oleks olnud osalejate eesmärk, kuigi seda nähti sageli sisu ja tähendust loovana – leiti justkui oma avastamistungile põhjendus.

3.1.2. Sisene ja väline motivatsioon

Vabatahtlike motivatsiooni analüüsimisel järgisin Mustoneni (2006, 2007) kasutatud jaotust. See jagab motivatsiooniaspektid sisesteks ja välisteks ning siseste alla kuuluvad seejuures motivaatorid, mis on ajendatud tegevusest iseenesest (nt vabatahtlike turismi puhul altruistlikud kaalutlused) ning välistena mõistetakse konkreetse tegevuse suhtes kõrvalisi, teiseseid motivaatoreid (nt vahetu kultuurikogemus). Informandid tõid peamiselt välja välise kategooria alla kuuluvaid motivatsioonifaktoreid nagu reisimine, enese proovilepanek, uued tutvused, kultuurikogemus ja keeleoskuste parandamine (vrd Chen, Chen 2010). Selles osas ühtivad minu uurimistulemused teiste vabatahtlike motivatsiooni uurinud autorite tulemustega (nt Brown 2005, Chen, Chen 2010, Toom 2014). Sisese motivatsioonina mainiti soovi aidata, soovi ühiskonda panustada ning ühe informandi puhul ka otsest erialast huvi tegevuste vastu projektis. Ühest küljest võib seda käsitleda nii, et kuna 3–4-kuulised projektid on siiski võrdlemisi lühiajalised,

kehtib siinkohal Callanani ja Thomase (2005) järeldus, et lühiajalistes projektides osalejad on orienteeritud pigem meelelahutusele ja vaba aja veetmisele. Teisalt tundus intervjuusid läbi viies, et vabatahtlikku tööd iseeneses lihtsalt ei tõsteta motivatsiooni hulgas esile, kuna seda tajutakse niikuinii projekti osana, niisiis osalejad ei mõtle vabatahtlikkusest kui eraldi motivaatorist. Mulje tekkis, kuna kõik vabatahtlikud pidasid vabatahtlikku tegevust oluliseks ühiskondlikuks tegevuseks ning on varem ja soovivad ka edaspidi vabatahtlikuna tegutseda. Lisaks selgitati, miks EVT juures on oluline vabatahtlikkuse aspekt. Motivatsiooni või ootuste kohta küsides seda tihti aga välja ei toodud. Siiski, võib ka oletada, et teemat otseselt küsimusega esile tõstes tajusid informandid teistmoodi selle tähtsust ning andsid n-ö ootuspäraseid vastuseid.

3.1.2.1. Sisene motivatsioon

Vaid üksikud vabatahtlikud puudutasid motivatsioonist või ootustest rääkides altruistlikke väärtusi nagu teiste abistamine, ühiskonna arengusse panustamine jmt. Lisaks ülaltoodud järeldustele võib ühe põhjusena selleks välja tuua osalejate vanuse. Wearing ja McGehee (2013: 123) on nimelt leidnud, et noorte volunturistide hulgas domineerivad pigem välised faktorid, kuna sageli on vabatahtlikul teenistusel nende jaoks üleminekutegevuse tähendus (haridusastmete või hariduse ja töö vahel)¹². Seega otsitaksegi volunturismist eelkõige võimalusi enesearenguks. Altruistlikest tähendustest kõneldi küll otsese küsimuse peale, mida nad arvavad vabatahtlikkusest üldisemalt, kuid omaalgatuslikult puudutasid teemat vähesed. Projekti jooksul läbi viidud tegevuste kasulikkuse üle mõtiskledes jõudis Itaaliast pärit vabatahtlik ka teiste aitamise teemani, leides sellest enese jaoks motivatsiooni.

Selles valdkonnas, EVT-s, ei ole ainult suhted inimestega, nii et kui sa oma tööd teed, sa ei näe seda täpset hetke, kui sa teed midagi kellegi teise jaoks, aga hiljem ma mõistsin, et ka selles töös, EVT-s, kõik see, mida me tegime, oli mingite inimeste jaoks. Tõenäoliselt mitte toimumise hetkel, aga keegi tunneb kunagi meie tööst rõõmu ja see oli minu jaoks piisav motivatsioon. (N, 27, Itaalia)

---

¹² Vt ka ptk 3.1.1.

Vastusena küsimusele, miks ta otsustas vabatahtlikuks minna, rääkis üks informant aga järgmist:

Ma tundsin, et mul oli midagi maailmale pakkuda, samal ajal ka iseendale. Põhjus, miks ma vabatahtlikuks läksin, oli see, et ma tahtsin midagi teha, olla asjalik. /—/ Minu jaoks ei ole vabatahtlikkus vabatahtlikkuse pärast, ma ei ole vabatahtlikkuse fanaatik. Minu jaoks peab olema olema väga konkreetne tähendus väga konkreetses ajahetkes. (N, 25, Kreeka)

Siin sisaldub altruistlik element, kuid mitte ainult, intervjueeritav juhib tähelepanu ka isiklikele hüvedele ning sellele, et vabatahtlikul tegevusel peab tema enda jaoks olema kandev tähendus. Samalaadselt lähenesin eesootavale teenistusele ka mina, sest kuigi mulle pakkusid väga huvi projektikirjelduses seisvad tööülesanded, lootsin peaauglikult jõuda eneses selgusele ja näha lähedalt teist kultuuriruumi. Pigem leidiski intervjuudes kinnitust väide, et vabatahtlikuks mineku puhul mängivad rolli mõlemat laadi (sisesed ja välised) motivatsioonid ning need on paratamatult tihedalt põimunud. Siinkohal peab mainima, et eraldiseisvana toodi küll välja erinevaid väliseid motivatsiooniaspekte, sisestest rääkides aga juhtus sageli, et neid kõrvutati välistega.

Vabatahtlikkus on rohkem nagu kellegi teise jaoks millegi tegemine, millest sina midagi vastu saad. Tähendab, see ei ole kunagi ainult ühes suunas. Kõik vabatahtlikud tegevused, mis ma olen teinud, on alati sellised olnud; see pole ainult sinu või teiste jaoks. Võib-olla sa alustad, mõeldes, et sa teed seda enda jaoks, aga aja jooksul sa saad aru, et tegelikult teised vajavad su abi ja sa teed midagi kasulikku, mitte ainult enda pärast. Ja tegelikult, kui sa mõtled, on ka täpselt vastupidi: okei, ma teen seda, sest mulle tundub, et ma saan teiste jaoks midagi teha, pärast saad aga aru, et teised aitavad sind samamoodi nagu sina aidad neid. (N, 27, Itaalia)

3.1.2.2. Väline motivatsioon

Nigel Bond ja John Falk on vabatahtlike turismi käsitlenud identiteediloome praktikana, eneseväljendusena. Sealjuures väidavad nad, et kõik turismikogemused on mingil moel ajendatud identiteedi loomise vajadusest ning sellest lähtuvalt valitakse nii sihtkohariik kui kogemus selle järgi, kuivõrd need suudavad täita minapildi täiustamisega seotud vajadusi. (Bond, Falk 2013: 439) Vabatahtlik teenistus välismaal on seega juba omamoodi eneseväljendus ja seisukohavõtt, kuid olulised on ka lisaväärtused, mida taoline reisiviis pakub. Nagu ülalpool mainitud, olid uurimuses osalenud informantide jaoks eelkõige olulised välise motivatsiooni hulka kuuluvad faktorid. Neist enim tõsteti esile uue kogemuse saamist, s.t tahet teha midagi teistsugust. Viimane seostub nii peatükis 3.1.1 kirjeldatud muutusevajadusega kui tihti minu intervjuudest läbi käinud sooviga panna end proovile, tunnetada oma võimete piire.

Ma tahtsin väga näha midagi teistsugust ja kohtuda uute inimestega ja näha elu teises riigis. (N, 26, Kreeka)

Eelneva motivaatoriga on tihedalt seotud teise kultuuri vahetu kogemus, mida pikaajalisem kohapeal viibimine endas kannab. Brown (2005) on käsitlenud vabatahtlike turismi kui sügavama eesmärgiga reisimist ning samalaadselt võrdleb intervjuueeritav paketireisi kogemust vabatahtlike turismi kogemusega, tuues esile viimase puhul saadava laiapõhjalisema kultuuritunnetuse. Browni uurimistulemustest (samas: 487) ilmneb, et osalejad peavad kultuurikümblust üheks olulisemaks osaks oma volunturismi-kogemusest, kuna vahetu suhtlus kohalikega pakub perspektiivi, mille saavutamine muul juhul oleks võimatu. See pakub võimalust olla võõras kohas “oma”.

Minu jaoks oli olulisem saada teadmisi kultuurist, igapäevaelust ja muudest sellistest asjadest. Kui ma oleks tahtnud minna lihtsalt reisile, oleksin valinud odava sihtkoha ja mittemidagitegemise, ilma vabatahtliku teenistusega. (N, 23, Kreeka)

Kolmandaks vabatahtlike jaoks oluliseks välise motivatsiooni aspektiks oli reisimine, seda nii koduriigist Prantsusmaale minekuna kui ka sihtriigi-sisese ringivaatamisena. Sealjuures oli vabatahtlikku teenistusse minek kahe informandi jaoks esimene välisreis, mis kindlasti lisas kogemusele kaalukust. Kuigi enamik informante tõi välja, et nad ei olnud reisimisvõimalusest või selle ulatusest teadlikud, pidasid peaaegu kõik Prantsusmaa avastamist üheks olulisemaks osaks volunturismi kogemuse juures.

Et kandideerida sellisesse asja, peab sul olema vabatahtlikkuse... Sa ei saa olla osa sellest, end hästi tunda, kui sa ei mõista vabatahtlikkust üldisemalt. Aga kui sa näed, mis see tegelikult endast kujutab, loomulikult sa lähed rohkem õhinasse reisimise peale. (N, 25, Kreeka).

Üks Kreeka informant aga pidas reisimisvõimalust kõige tähtsamaks, nii et esialgu Prantsusmaale jõudes ei olnud ta väga täpselt tuttav isegi eesootavate tööülesannetega.

Jah, see oli ainuke asi, mida ma programmi kirjeldusest vaatasin, et meil olid puhkused ja võimalus reisida. /—/ Mind ei köitnud mitte niivõrd see vabatahtlikkuse osa, pigem see, et mul oli võimalus kohata teisi inimesi ja reisida. (N, 23, Kreeka)

Vabatahtlikud, kes veetsid enamiku aega kogu meeskonnaga koos, seostasid reisimist vahetu kultuurikogemusega, kuna enamasti avastati piirkonda koos kohalike vabatahtlikega, kelle eelteadmised lisasid reisimisele kohaliku elaniku vaatenurga, mis võimaldas sihtkohta kogeda teisest perspektiivist kui n-ö tavaturist.

Me teadsime algusest peale [võimalusest reisida], nii et meil õnnestus näha paljusid asju. Palju asju, mida ma tean, et poleks näinud lihtsalt turist olles, sest on mitmeid kohti, mida turistid ei tea, aga kohalikud teavad, nii et meil vedas, et need inimesed oli meiega, meid juhatasid ja meile seltsi pakkusid. (N, 26, Kreeka)

Neljanda välise motivatsiooni aspektina kerkis esile keeleoskuse täiustamise soov. Kuna enamik projektis osalejaid olid varem prantsuse keelt õppinud, sooviti kunagisi teadmisi värskendada või keeleoskust uuele tasemele viia.

Ma tahtsin oma keeleoskust parandada, ma tahtsin leida sõpru teistest riikidest ja ma tahtsin ennast paremini tundma õppida. (N, 23, Kreeka)

Keeleõpe oli näiteks minu jaoks olulisim motivaator ja kaalukeel ka projekti kandideerimisel. Ühest küljest oli sellel minu jaoks praktiline, teisalt aga nostalgiline emotsionaalne tähendus, samuti tahtsin ise kogeda keele “külgehakkamise” protsessi, millest välismaa-kogemusega tuttavad kõnelesid. Seega oli keelel ka uue kogemuse pakkumise ülesanne. Need, kellel varasemat kogemust prantsuse keelega polnud, ei rõhutanud niivõrd ka keelelise kogemuse olulisust, kuigi mainisid hiljem, et nende inglise keele oskus on paranenud.

3.1.2. Ootused

Mõnes mõttes on ootused tihedalt seotud motivatsiooniga ning neid on keeruline lahutada, sest paljude vabatahtlike jaoks need kategooriad kattuvad. Need aga, kes intervjuudes tegid vahet oma motivatsiooni ja ootuste vahel, tõid välja, et nende ootused olid enne Prantsusmaale minekut oli võrdlemisi madalad. Ka EVT teenistuse-eelsel koolitusel (mida enamikel vabatahtlikest ei olnud) soovitati projekti minna väheste ootustega, et mitte hiljem pettuda.

Minu jaoks oli lihtsalt uute inimestega kohtumine ja muidugi ma olin huvitatud ülesannetest ja tööst keskuses, aga peale selle mul ei olnud üldse palju ootusi. (N, 27, Itaalia)

Ühe seletusena madalatele ootustele võibki tuua välja teadmatuse. Enamikul informantidest ei olnud oma projekti kohta piisavalt informatsiooni ning seetõttu oldi valmistunud igasugusteks tingimusteks. Mitmed said info või kinnituse mineku kohta viimasel minutil, s.t nädal kuni paar päeva enne kodumaalt lahkumist.

Tegelikult ainult üks päev enne seda, kui ma Kreekast lahkusin, läksin saatva organisatsiooni kontoris ja nad andsid mulle mõned paberid, sekretär tegelikult, sest kedagi polnud seal, andis mulle paberid kindlustuse ja programmi kohta, nagu “asjad, mida sa tahad teada EVT kohta” ja muud. Nad soovisid mulle toredat kogemust ja oligi kõik. (N, 26, Kreeka)

Ühest küljest tundub selline “hüpe tundmatusse” ebaratsionaalne, kuid informantide jutustamisviisist ning hääletoonist võis aimata, et üksikasjade väljauurimine ei olnudki niivõrd oluline. Seostaksin eelnevat osalejate motivatsiooniga – paljud soovisidki end uues olukorras proovile panna ning võib-olla muutis teadmatus kogemuse veel erinevamaks varasematest. Samuti välditi eesseisvale projektile suurte ootuste panekut selleks, et mitte hiljem pettuda. Ka mina ei lasknud endale tekkida igasuguseid eelnevaid ettekujutusi samal põhjusel. Kuna pidime töötama meeskonnas, kuid enne Prantsusmaale kohalejõudmist ei olnud keegi tuttav tulevaste kaaslastega, tuli leppida mõttega, et kõik ei pruugi kõige paremini välja kukkuda.

Ma arvan, et pigem mul ei olnud selliseid suuri ootusi, ma lihtsalt tahtsingi, noh et ma olin ilmselt see, et ma ei hakka endale panema mingeid suuri ootusi, et siis nagu ma ei saa ka vaata pettuda. Et nagu lihtsalt ma lähen vaatan, mis seal on, ja nii-öelda ehitan sellest välja midagi, niivõrd palju kui ma saan. (N, 20, Eesti)

Toetudes eespool kirjeldatud ootuste teooriale (Andereck jt 2012), võib oletada, et just asjaolu, et osalejate ootused olid madalad, tingis osaliselt hilisema positiivse hinnangu kogemusele. Muidugi ei saa väita, et vähesed ootused ainukesena arvamust kujundasid, kuid tundub tõenäoline, et selline eelhäälestus aitas hinnangu kujunemisel kaasa.

3.2 Vabatahtlike kogemused sihtriigis

3.2.1 Keelelised kogemused

Kuigi üldiselt ei oldud mures keeleoskuse või suhtlusprobleemide pärast, oli kahe informandi jaoks keeleoskus ja -praktika oluline kindlustunde looja, üks Itaalia vabatahtlik ütles koguni, et ta ei oleks läinud teenistust läbima riiki, kus kõneldakse keelt, milles ta niivõrd hästi end väljendada ei oska. Niisiis andis keeleoskus rohkem enesekindlust ning usku, et saadakse paremini hakkama. Oluline oli sealjuures ka iseseisvuse, teistest mittesõltumise küsimus.

Ma eelistasin Prantsusmaad. Otsisin ka Inglismaal, lihtsalt et oma inglise keelt täiustada, aga samal ajal ma kartsin minna EVT-d tegema riiki, kus ma ei ole võimeline nii hästi suhtlema. Nii et kui ma leidsin EVT Prantsusmaal, olin ma enesekindlam. (N, 27, Itaalia)

Keele mitteoskamine või puudulik oskamine põhjustas kommunikatsiooniprobleeme. Takistuseks sai see nii kohalikega suhtlemisel kui informatsiooni õigeaegsel jõudmisel osalisteni. Kuigi enamasti ei põhjustanud pidev kakskeelne (inglise-prantsuse) keskkond suuri arusaamatusi, sest meie meeskonnas mõistsid kõik mingil määral mõlemat keelt, tundsin aeg-ajalt siiski, kuidas keskpärane keeleoskus piiras mu eneseväljendust ning enesekehtestamist ning tekitas seeläbi tagantjärele sellele mõeldes mõttetut närvikulu. Mitmetes erimeelsustes sai n-ö käega löödud, kui tundus võimatu oma mõtteid teisele selgeks teha, kuigi emakeelses suhtlusruumis poleks ma nii kergelt alla vandunud. Seega mõjutas keel otseselt minu käitumist ja seeläbi arvatavasti ka teiste inimeste kuvandit minust kui isiksusest ning tundsin, kuidas keelelised probleemid takistasid minu loomulikku mina-olemist. Kohati võis keeleoskamatusel tulenev eraldatus, mida tõi välja ka Suvantola (2002: 224), põhjustada ajutist frustratsioonit ja isegi ärritust. Turist, kes tajub keelebarjääri, võib tunda end naeruväärsena, väsinuna ja ärritatuna suutmatusest end arusaadavaks teha (Touzani 2013: 165).

Keel, noh alguses oli see üheksa päeva, kui tõesti mitte midagi aru ei saand. Noh kõik ümberringi lihtsalt rääkisid, istusime laua taga, kõik räägivad ainult prantsuse keelt. /—/ Ja no info siis jälle jõudis minuni kuskilt ringiga, et aa kuule täna lähme sinna, ja siis ma olen (väljendab žestidega üllatust) – aah, sai ei teadnudki või? – ma olen nagu, ei teadnud jaa. (N, 20, Eesti)

Samuti mõjutas keel suhtlusgruppidesse jagunemist, seda konkreetselt meie meeskonna (Bretagne I) näitel. Kuna me elasime koos paljude prantslastega, oli loomulik, et nad suhtlesid rohkem omavahel, mistõttu meie, rahvusvahelised vabatahtlikud, hoidsime omakeskis rohkem kokku. Muidugi me veetsime prantslastega koos palju aega ja osalesime iga päev tegevustes ja vestlustes, aga siiski et tekkinud nendega niivõrd tugevat sidet, kuna vestlused kippusid jääma üsna pinnapealseks või naljatlevaks nii nende kesise inglise keele oskuse kui meie samaväärse prantsuse keele oskuse tõttu. Meie, välisriigi vabatahtlike jaoks oli sidemete loomine vajalik, et tunda kuuluvustunnet kohas, kus meil puudus igasugune sotsiaalne võrgustik. Kohalike jaoks oli lihtsam luua tähendusrikkaid suhteid kaasmaalastega, olgugi, et nad tundsid ka meie kui võõraste vastu huvi. Aga ka teiste gruppide vabatahtlikud puutusid kohalikega väljaspool oma meeskonda vähe kokku, mistõttu ka laiemat kokkupuudet kohaliku kultuuriga ei saa pidada ülemäära tihedaks ja seega ei ole ma kindel, kas McIntoshi ja Zahra väide, nagu volunturismi kogemusest saadav kultuurikogemus oleks põhjalikum (2008: 173), võib kehtida taoliste grupiviisilise vabatahtlikkuse vormi juures.

Pigem oligi võib-olla see keelebarjäär, miks me nii palju ei suhelnud nende kohalikega, et mina ei ole näiteks prantsuse keelt kunagi õppind, niipalju sõnu teadsin, mis reklaamidest mööda käivad, aga jah, et ma ei saagi suhelda. Selles suhtes küll, et see kohalikega suhtlus jäi napiks. (M, 23, Eesti)

Samas andsid mitmed vabatahtlikud intervjuudes edasi seiku tõendamaks, et kommunikatsioon ei sõltu ainult keele valdamisest ning kui tahe või vajadus on piisavalt suur, võetakse kasutusele kirjakeele-ülesed vahendid.

Oli üks tüdruk Venemaalt, kes ei rääkinud prantsuse keelt, ja siis oli üks kohapeal elav kutt, Tuneesiast, ja tema ei rääkinud üldse inglise keelt. Ja neil olid tundide viisi pikad-pikad vestlused TÕSISTEST asjadest. Kehakeelega, joonistustega, öeldes mõned sõnad, inglise, prantsuse keeles, sa ei kujuta ette. See oli hämmastav! (N, 23, Kreeka)

3.2.2 Kultuurilised kogemused

Välismaale mineku üheks motivatsiooniks nimetasid kõik vabatahtlikud teise kultuuri kogemist, et näha, kas võõras ühiskonnas hakkama saadakse. Teises kultuuris kohanemist mõjutavad mitmed faktorid alates isiksusest ja väärtushinnangutest kuni eelnev sihtkoha kohta saadud informatsioon ja varasem väliskogemus (Touzani 2013: 42–50). Nagu alljärgnevast välja tuleb, ei olnud ei eeldatud ega kogetud kultuurierinevused riikide vahel märkimisväärselt suured ja ükski intervjuueeritud vabatahtlik kultuurilisel tasandil suuri probleeme ei kogenud. Küll aga esines raskusi kohanemisel uue keskkonnaga ja meeskonnaga ühel Saksamaa vabatahtlikult, kes probleemide tõttu ka ise projektist pärast paari nädalat lahkuda otsustas. Võib eeldada, et kuna kõik osalejad olid pärit euroopaliku kultuuritaustaga riikidest ning jagasid ühiseid kogemusi tänapäeva massikultuurist, oli nii üksteisega kui kohaliku kultuuriga harjumine lihtsam.

Ma ei oodanud suurt kultuurišokki, ma ei oodanud mingit suurt erinevust, sest see kultuur on väga lähedal ja me ei ole nii erinevad. (N, 25, Kreeka)

Pigem tõusid kultuurilises kontekstis esile väikesed erinevused ja omapärad, mis üksteisemõistmist küll ei häirinud, vaid olid aluseks naljale või kummastavatele hetkedele, millega hiljem harjuti ning isegi omaseks peeti. Niisiis oli kultuuriline erinevus piisavalt suur, et oli huvitav erinevaid tahke vaadelda ning piisavalt väike, et ei tekiks suuri probleeme mõistetakse ja koos elamise-töötamisega.

Aga jah, see erinevate kultuuride asi ei olnud kunagi tegelikult probleem, vähemalt mulle mitte, see oli rohkem nagu naljakas, rohkem et – “okeiii, sa teed seda nii

arvatavasti sellepärast, et sa oled eestlane, nii et ma ei tea, kas ma peaksin sulle midagi ütlema või see on lihtsalt sinu riigi eripära?” (N, 27, Itaalia)

Mõningase üllatusena väitsid kõik vabatahtlikud vastuseks kultuurilist mõistmatust või konflikte puudutavatele küsimustele, et mis iganes probleemid neil projekti jooksul esinesid, ei oleks neid saanud liigitada kultuurilise teistimõistmise või kultuuriarjääri alla. Sama tuleb välja ka Toomi töös (2014: 38). Eeskätt nägid intervjuueeritavad hoopis probleemide seotust konkreetsete isikutega ja nende iseloomuomadustega.

Mis iganes raskused esile kerkisid, olid seotud inimestega ja see on tavaline igas meeskonnas, iga projekti ja töö puhul, nii et ma ei arva, et kultuurilised erinevused oleks meid häirinud. (N, 25, Kreeka)

Kindlasti mõjutas kultuurikogemust ka see, milline oli vabatahtlike elamiskorraldus – kas puututi kokku ainult oma grupiliikmetega (vrd Suvantola 2002: 224–225) või oldi koos rohkema seltskonna inimestega, nii nagu see oli Bretagne I projekti puhul, kus vabatahtlikud elasid koos kohalike üliõpilaste ja uurijatega. Rühm moodustas vabatahtlikele omamoodi turvavõrgu, mis mõjutas kahtlemata ka nende Prantsusmaa-elamust, kuna osalejad ise ei pidanud sealviibitud aja jooksul kokku puutuma igapäevaelu probleemidega. Taolist olukorda kirjeldab hästi Kreeka informant, kes õpib ka hetkel Prantsusmaal ning võrdleb kaht kogemust.

Nüüd, kui ma võrdlen neid kahte olukorda, siis nad on mõlemad Prantsusmaal, aga ühel ei ole teisega midagi pistmist. EVT-s meil oli Lucy, kes tegi kõike meie heaks, ta oli nagu vanem /—/, me olime veidi hellitatud. Ja siin sa oled pärapõrgus, keegi ei tea midagi, sa pead kõike üksi tegema, sul on probleemid pangaga, dokumentidega, ülikooliga, see on kohutav. (N, 23, Kreeka)

Tegelikult jäi seetõttu, et tegemist oli turvaliseks muudetud grupikogemusega, kogemata suur osa ühiskondlikest aspektidest Prantsusmaal ja oma harjumuspärasest sotsiaalsest võrgustikust küll eraldatuna, ei oldud siiski üksi, vaid tekkis uus

referentsgrupp, millega samastuda. Niisiis esines Hattie (1992: 18) kirjeldatud enesele ja oma eesmärkidele keskendumise võimalus tuttavast keskkonnast eemal olles EVT-s vaid osaliselt, mis omakorda mõjutas vabatahtlike isiklikku arengut.

3.2.3 Igapäevaelu kogemused

Oma esimesi päevi Prantsusmaal kirjeldavad vabatahtlikud erinevalt. Kuigi üldfooniks on positiivsed elamused, mainivad osalejad mõningast hirmu eesootava kogemuse ees, raskusi keelega ja esialgset kohmetust kaasvabatahtlikega suhtlemisel. Üks informant aga kirjeldab õhinal oma esimesi muljeid ning kinnitab, et samalaadne rõõmutunne kestis kogu projektis viibimise jooksul. Tema oli üks kahest vabatahtlikust, kel puudus varasem välireisi kogemus.

Ma olin nii elevil, nagu annaks viieaastasele ülisuure jäätise, mul oli samasugune tunne. Ma ei kartnud, sest üldiselt ma olen selline inimene, kellega on lihtne, ma pole väga imelik, nii et ma arvasin, et kõik saab olema okei. Ma olin väga optimistlik. (N, 26, Kreeka)

Olenemata üldisest elevustundest oli ka ebameeldivaid faktoreid. Alguses häiris mind näiteks prantslaste tööeetika, me (Bretagne I välisvabatahtlikud) nimetasime neid omakeskis laiskadeks. Pikkamööda harjusime korraldusega, kus töömeeleolu pidevalt katkestatakse (kohvipauside ja kahetunnise lõunaga) ning sarnanesime järjest enam nendega, keda me alguse-entusiasmis põlanud olime. Nagu kirjeldab Wearing (2001: 9) omandab vabatahtlik sihtkultuuriga pidevas kontaktis olles viimasele omaseid elemente. Uus keskkond muutub koduseks, mida enam tekib seal rutiin ning ajapikku harjutakse uudsustega, mida alguses teravamalt tähele pandi. Päevast päeva meeskonnakaaslastega koos viibides ning samu raskusi ja rõõme läbi elades kujunes eriti just Bretagne II ja Pays de la Loire'i gruppides ühtekuuluvustunne. Bretagne I meeskond oli siinjuures eripärane, sest grupiühitsuse tunne tekkis vaid välismaalt pärit vabatahtlike keskel. Siinkohal mängis rolli asjaolu, et kaks esimest rühma olid ümbritsevast keskkonnast rohkem eraldatud.

Aga hiljem, kui ma tundsin neid paremini, siis mida päev edasi, oli see nagu perekonnas olemine. /-/ See oli, nagu see olekski mu elu, nagu ma oleks seda teinud juba pikka aega. (N, 21, Itaalia)

Harjumisega võrdelises suhtes kasvas ka tüdimus ning frustratsioon pisiasjade puhul, mis esialgu näisid tühised ning millest oli lihtne üle vaadata, kuna uusi kogemusi oli korraga palju. Siinkohal võib võrdluseks tuua P. Hottola (2004) kultuurikimbatuse kontseptsiooni. Reisi algfaasis toimivatest vastandlikest emotsioonidest oli ülekaalukam eufooria, mistõttu võimalikke negatiivseid avastusi ei pandud niivõrd tähele. Hilisemas etapis saavutatud kohanemisele vastukaaluks tekkiva vastandumistundena tuleb esile teisititegemise soov, mis tulemita jäädes loob pinnase frustratsiooni tekkeks. Kõnesolev probleem ilmnes minu meeskonnas, kuid intervjuudest teiste gruppide liikmetega taolist arengut välja ei tulnud. Võin oletada siinkohal kahte põhjust: tagasivaatava perspektiivi mõju, mis tõi esile pigem positiivset; kaitsev positsioon kinnitamaks, et kogemus oli positiivne, s.t häbeneti rääkida negatiivsetest tunnetest. Ka minu meeskonna liikmed ei pööranud intervjuude jooksul sellele tähelepanu, kuid Prantsusmaal oleku ajal ilmnes tendents väga selgelt nii argivestlustes kui suhtumises tööülesannetesse. Pärast üht eriti keerulist nädalat, kui üks meie meeskonna prantslasest liige oli tekitanud tülist ja valestimõistmistest pingelise olukorra, olen kirjutanud järgmist:

Raske, füüsiliselt ja vaimselt. Olla ise ja üritada teistega. Vahendada. Siluda. Teha head nägu. Olla kena. Mkm. Ei jaksa. Merci ei tööta enam. Vähe und, palju tööd, tuuline, külm, niiske, vihmane. Kaks inimest lihtsalt persetavad. (Päevik, 12. oktoober 2014)

Kuigi uuritavatega tehtud intervjuudest jääb kõlama peamiselt vabatahtliku teenistuse vabaajategevustega seotud külg, täitis suure osa ajast siiski vabatahtlik töö ise. Olenemata sellest, et vabatahtlikud ise väga oluliselt töö osatähtsust motivatsiooni juures välja ei toonud, võin vaatluste ja teenistuse-aegsete vestluste alusel öelda, et projektides ette nähtud ülesandeid täideti enamasti pealehakkamisega ja hoolides tulemusest ning uute ülesannete või töövõtete proovimise vastu oli suur huvi. Seega ei

pea päris paika ka väide, nagu osalejad oleksid vaid teenistuse meelelahutuslikule küljele orienteeritud olnud. Näiteks rõhutab Kreeka vabatahtlik mitu korda intervjuu jooksul, kuivõrd uhke on ta oma meeskonna tööalaste saavutuste üle:

Kui kellelgi poleks raha seda [restaureerimistööd] teha, saata inimesi seda tegema, see [pärand] kaob ja sellest on kahju, sest see on väga ilus, nii et ma arvan, et meie töö oli väga oluline. Ja me oleme selle üle väga uhked. (N, 26, Kreeka)

Siiski leidis ka olukordi, kus vabatahtlikud tundsid end tasuta tööjõuna või tajusid ülesandeid otstarbetu, otsituna. Need tunded tulenesid sageli ka projektide korralduslikust poolest – kuivõrd kättesaadavad olid vabatahtlikele vajalikud tööriistad, materjalid ja tööalane juhendamine.

Töö kõrval oli teine igapäevaelu kogemust kujundav element reisimine. Kuigi võeti ette ka kaugemaid reise (Pays de la Loire'i grupp Lõuna-Prantsusmaale, mina läbi Prantsusmaa hääletades Barcelonasse), ei kuulunud need ettevõtmised n-ö argielu juurde. Küll aga käsitleksin ma sinna kuuluvana lühemaid väljasõite lähipiirkonnas, mida tehti pea iga nädalavahetus. Tavaliselt oli sihtkohaks mõni linn, kuid sageli käidi ka looduslikke vaatamisväärsusi avastamas, matkamas või rannas. Just seda võimalust peeti sageli tähtsaimaks vabatahtliku teenistuse juures ja soov sihtkohta avastada oli ka olulisemate motivaatorite hulgas.

Ma mäletan, esimene vaba päev reaalselt, kui meil ei olnud nagu midagi otseselt planeeritud, oligi alles septembri keskel, kus meil ei olnud nagu... no siuke päev lihtsalt. Muidu oli kogu aeg lihtsalt see, et kohe kui töö lõppes – näiteks reede õhtul – ja kohe läksime minema onju, ja siis pühapäeval hilja-hilja tagasi. Et reisida sai ikka meeletult palju. (N, 20, Eesti)

3.3 Tagasi kodumaal: hinnates kogemust

3.3.1. Muljed tagasitulekust, teenistuse lõpp

Pärast positiivset volunturismi kogemust on koju, argireaalsuse juurde tagasi pöördumine üsna keeruline punkt vabatahtliku kogemuse juures. Raskeks teeb asja ka tõik, et Prantsusmaal mitmes plaanis tavamaailmast eraldatud (sageli puudus ka internet ja telefonilevi) olles ei puutunud meie kui vabatahtlike ellu ka argised probleemid (vt Mustonen 2006: 172–173), lisaks veedeti pidevalt aega kaasvabatahtlikega, kellest olid kujunenud sõbrad, ja oldi kogu aeg tegevuses, mis kõik muutis Prantsusmaal viibimise palju erinevamaks kodusolemisest.

Muidugi oli raske keskusest lahkuda ja nüüd mul on tunne, nagu ma poleks seal kunagi olnudki, nii et mõnikord ma pean endale meelde tuletama, et jah, ma tegin EVT projekti, see kestis 4 kuud, mitte ainult kaks päeva nagu see praegu mu peas on. (N, 27, Itaalia)

Mäletan, et kui ma tagasi kodumaale jõudsin, oli ilm novembrikuiselt sombune ja kohe tekkis imelik tühjusetunne. Koduuksest sisse astudes ja kõiki oma asju nähes (viimased 4 kuud oli kõik mulle kuuluv mahtunud ühte kohvrissi) hakkasin miskipärast nutma. Esimesed päevad olid keerulised – ma olin tagasi, aga argitoimetuste kõrval ei olnud kellelgi minu jaoks aega. Selline tühjuse-periood kestis umbes nädala, enne kui kodusolemisega harjusin. Kontrast Prantsusmaa-kogemusega oli lihtsalt niivõrd suur ning esialgne tegevusetus tekitas paratamatult vastakaid emotsioone kodusviibimise osas. Kummalisel kombel ei kirjeldanud ükski minu kaasvabatahtlikest selliseid seiku. Tagasituleku tagasilöökidega toimetulekul rõhutasid nad positiivse mõjuna kodumaal kiiresti tegevustesse sattumist. Nii kool kui töö aitasid vabatahtlikel vältida suuremat tagasituleku-šokki, kuna nende abil välditi tegevusetust, mis oleks võinud vabatahtlike mõtteid suunata möödunud idealiseerima ja mis minu puhul tühjusetunnet tekitas.

Aga jah, ma olin õnnelik, sest ma leidsin väga kiiresti töö, nii et ma ei veetnud kaua aega mõeldes, et “oh, seal oli nii hea, miks ma jälle siin olen”. Nüüd mul on

siin midagi teha. /–/ Sest Prantsusmaal ma tundsin end kasulikuna ja kui tulla tagasi koju ja midagi teha pole, siis see paneb sind mõtlema, et jah, EVT ajal oli parem, nüüd kui ma olen kodus, ei ole ma enam kasulik. Nii et sel juhul hakkad mõtlema, et seal oli parem, mitte tagasi kodus. (N, 27, Itaalia)

Huvitav protsess, mida pea kõik vabatahtlikud esile tõid, toimus ka keelelises mõtlemises. Kuna välismaal kasutati pidevalt võõrkeelt, oli viimane saanud domineerivaks ka mõtlemiskeelena ning seeläbi surunud emakeele tagaplaanile. Kuna suhtlemine on niivõrd esmane vajadus, tõid intervjuueritavad just keelelist kohmetust esile kui kõige suuremat kohanemiskust.

Kõige raskem osa oli keel, sest ma üritasin rääkida kreeka keelt, ja no tead, kui ma tahtsin inglise keelt õigesti rääkida, nii et kõik minust aru saaksid, ma mõtlesin inglise keeles ja rääkisin inglise keeles. Ja kui ma tagasi olin, mõtlesin inglise keeles ja üritasin seda kreeka keelde tõlkida. (N, 26, Kreeka)

3.3.2. Kogemuse mõju vabatahtlikule

Kahtlemata kannab volunturism endas vabatahtlikele väärtusi, millest nad saavad aru alles hiljem, pärast projekti lõppu. Tihti märgatakse muutusi ka projekti jooksul, kuid tugevamalt tajutakse erinevust enda endistest käitumismustritest või hoiakutest just koduühiskonnas tagasi olles. Selle põhjuseks võib olla tõik, et kogemusele antakse tähendus sotsiaalses suhtluses (Wearing 1998, viidatud Wearing, Neil 2000: 29 järgi) ning just kokkupuudetes kogemusest endast väljapool olevate inimestega nagu sõbrad ja pereliikmed, täheldatakse muutusi enese juures. Mulle tundub, et need erinevused ongi kõige nähtavamad vahetult pärast projekti lõppu ning ajapikku – kas siis harjumise tõttu või osalisel tagasiminekul vana mõtteviisi juurde – nende teadvustamine marginaliseerub. Muutustest kõneldes mainisid vabatahtlikud sageli, et olid tagasi tulles avatuma meelega, sallivamad ja mõistvamad teiste inimeste suhtes.

Üks asi on lihtsalt see, et mu – ma ei tea – maailmapilt on kõvasti avatum nüüd onju, aga samas, kui ma mõtlen näiteks seda, et kuidas ma lahendan näiteks

probleeme /–/ et nagu läks see lahendusepõhiseks nii-öelda. Et siuksed väiksed muutused tegelikult olid. (N, 20, Eesti)

Intervjuudes kirjeldati mitmel korral ka tõusnud eneseteadlikkust. Wearing sedastab, et uue ja tundmatu otsimine, oma argielust eemale astumine on määrav samm enesearengus (2001: 9). Tänu mitmetele uudsetele kogemustele, mida vabatahtlike projekt pakkus, tajutakse paremini ka oma piire ja seda, mida ollakse valmis tegema ja mida mitte.

Nii et see muutis mind ja tegi mind eneseteadlikumaks... Mida ma saan teha ja mida ma ei saa teha, nagu minu piirid. Ma arvan, et see aitas mul ennast paremini tundma õppida ja oma piire tundma õppida. Ja no muidugi ma tulin koju pärast paljude inimestega kohtumist, erinevaid töökogemusi. On tobe öelda, et ma olen nüüd parem inimene, aga see on peaaegu see, mida ma tunnen. (N, 27, Itaalia)

Olulise isikliku muutusena toodi välja veel kasvanud enesekindlust ja julgust vabamalt suhelda, mida näiteks üks Itaalia vabatahtlik seostas õppimisega, kuidas iseseisvalt hakkama saada, ilma tavapärase sotsiaalse tugivõrgustiku abita ise oma asju ajada.

Sest ma olin üks ja alguses mul polnud kedagi lähedast, kelle tõttu ma võiksin end tunda enesekindlalt. Nii et alguses ma pidin olema üks, olema tugev, olema teistega vähem häbelik. Siis ma tundsin ja nägin, mida ma suudan. (N, 21, Itaalia)

Vabatahtlikud töid esile ka vajaduse pärast taolist projekti midagi ise ära teha. Juurde on tulnud indu, tahet tegevuses olla. See on kooskõlas McGehee ja Santose väitega, et volunturismi kogemusega inimesed on sageli altimad osalema sotsiaalsetes liikumistes ja ettevõtmistes (2005). Veidi utreerides ja laiendades võib siit järeldada ka positiivset mõju kodanikuühiskonna arengule, mis on üks EVT eesmärkidest.

Selles mõttes ma tahaks ise ka nüüd pigem midagi vastu neile anda, et mul tekkiski just see sisemine tunne. Sest nemad on tegelt, ma hakkasin mõtlema vaata, oli see küsimus meil ka, et miks need organisatsioonid seda teevad ja siis ma taipasingi ära, et see ongi sellepärast, et meie tahame ju tegelikult neid aidata pärast seda. Ja mul nagu tekkiski sisemine tunne ja siis püüdsin asjad kokku viia. (N, 20, Eesti)

Olenemata mõningatest probleemidest, mida intervjuude käigus mainiti, hindasid eranditult kõik informandid oma EVT kogemust positiivselt, põhjendades, et kõikides kitsaskohtades nähti õppimisvõimalust, taaskord uut kogemust. Seda küll pigem tagantjärele kui projekti ja probleemide aset leidmise ajal. Samasugust suhtumist kirjeldab seljakotirändurite puhul ka Koppel (2014). Sellist nähtust võib seostada Suvantola (2002: 200) väitega, et pärast reisi möödumist on lihtne alahinnata illusioonide purunemist, mida kokkupuudete ajal ümbritseva keskkonnaga tegelikult tunti. Kuna muude tahkude poolest võis kogemus olla positiivne, paigutati probleemidki positiivsesse raamistikku. Samas, kuna vabatahtlikku teenistusse suhtuti kui katsumusse, võib arvata, et uuritavad olid eelhäälestatud raskuste ületamisele ning seetõttu ei tajutud neid mitte negatiivsete, vaid positiivsete nähtusena.

Väga positiivne, tegelikult ma ei usu, et ma midagi selles muudaks. Muidugi olid mõned probleemid, midagi, mis polnud täiuslik, aga ma arvan, et ma ei muudaks selle juures midagi. Nii et ka raskused ja probleemid, mis meil olid, ei olnudki nii suured või olulised, kui ma kogu projektile tagasi vaatan. (N, 27, Itaalia)

Kõigi intervjuude ajal suhestusin ma pidevalt sellega, mida informandid räägivad, need olid vestlused, kus ma sain võrrelda end ja oma arvamusi teistega ning samuti õppisin mõningaid asju nägema uue nurga alt – see omakorda mõjutas arusaama oma kogemusest ja EVT-st üldisemalt. Uuriija-positsioon eeldas, et ma jään neutraalseks, seega intervjuude ajal ma intervjuueeritavaid otseselt oma arvamusega ei mõjutanud (küll võib-olla implitsiistelt, tagasiside-fraasidega, küsimuste ülesehitusega), siiski aga olin mõjutanud neid varem, teenistuse ajal, igapäevavestlustest. Samuti võisin täheldada EVT koolituste mõju vabatahtlikele, kes olid pidanud mõtlema vabatahtlikkusest,

kodanikuühiskonnast, enese motivatsioonist – nad olid juba tänu sellele pisut teadlikumad, analüütilisemad.

Peamiste põhjustena EVT-s osalemiseks tõi vabatahtlikud välja uutmoodi tegevuse otsimise, soovi minna reisile ning samuti sobivad materiaalsed tingimused, kusjuures viimane tundus olevat peamine ajend just Euroopa vabatahtliku teenistuse kasuks otsustamisel. Vabatahtlike motivatsioon oli peamiselt enesest tõukuv ning enimesinenud faktoriteks olid uue kogemuse saamine, vahetu kultuurikogemus, reisimine ning keeleoskuse parandamine. Lisaks tõi mõned vabatahtlikud esile altruistlike motiive nagu soov panustada ning otsene huvi projekti tööülesannete vastu. Valdava eelhoiakuna võib mainida suurte ootuste puudumist projektile, millega üritati ära hoida hilisemat võimalikku pettumist.

Vabatahtlike kogemused sihtriigis jagunevad kolme peamisesse kategooriasse: keelelised, kultuurilised ja igapäevased kogemused. Kõige enam kerkis probleeme esile keele ja igapäevaelu jaotustes. Piisava keeleoskuse puudumine piiras vabatahtlike suhtlust kohalikega ning tekitas probleeme loomulikul eneseväljendusel. Kultuurilisel tasandil suuri iseärasusi ei kogetud, kuid siinkohal tuleb meele pidada, et vabatahtlikud viibisid enamiku ajast omakeskis ning kuna keeleliste probleemide tõttu oli suhtlus kohalikega vähene, jäi kultuurikogemus piiratuks. Enim probleeme tekkis igapäevasel inimestevahelisel tasandil ning peamiselt olid probleemid seotud tööülesannetega.

Kuigi vabatahtlikud mainisid mõningaid kohanemiskursi pärast projekti lõppu kodumaal, oli protsess oodatumast kergem. Küll aga toodi välja mitmeid muutusi, mida projektist naastes enda juures täheldati. Peaasjalikult mainiti avatumat maailmapilti, suurenenud eneseteadlikkust ja kasvanud enesekindlust. Kõik informandid nägid vabatahtlikku teenistust positiivse kogemusena, mis oli nende jaoks olulise väärtusega.

Kokkuvõte

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärgiks oli vaadelda Euroopa vabatahtlikku teenistust turismiuuringute, täpsemalt vabatahtlike turismi kontekstis. Töö fookusesse seadsin EVT kui turismikogemuse kulgemise ajalisel teljel – teenistuse-eelsest perioodist kuni projekti-järgse ajani. Osalt tulenes selline raamistus EVT kui programmi koolituskavast, teisalt aga leidsin, et see võimaldab vaadata kogemust kui terviklikku protsessi. Sissevaade EVT-see põhines 2014. aastal Prantsusmaal EVT projektides osalenud vabatahtlikega tehtud intervjuudel ning väiksemal määral ka autoetnograafial, kuna kuulusin ka ise mainitud uuritavasse gruppi.

Euroopa vabatahtlik teenistus paigutub väga hästi volunturismi väljale, olles paljuski kantud ideest pakkuda noortele turvalist välisriigi kogemust. EVT kannab endas sarnaseid ideid ja eesmärke ning pakub osalejatele samalaadseid kogemusi kui teised vabatahtlike turismi võimalused, ainuke suurem erinevus võib seisneda asjaolus, et EVT on osalejatele tasuta ja seetõttu ei ole programm niivõrd osa turismitööstusest. Lisaks on EVT keskendunud Euroopale noortele, mistõttu on lisaeesmärgiks populariseerida just eurooplase-tunnetust ning tugevdada Euroopa-siseseid sidemeid ja üksteisemõistmist.

Teenistuse-eelset perioodi käsitledes keskendusin motivatsioonile ning teistele teguritele (sobiv ajahetk, tegevuse otsimine), mis mõjutasid uuritavate otsust osaleda EVT-s. Samuti puudutasin põgusalt osalejate ootusi projektile. Nagu paljudes teistes sellekohastest uurimustes, ilmnes ka minu töös, et volunturistid on pigem motiveeritud rahvusvahelise vabatahtliku tegevusega kaasnevatest võimalustest-kogemustest kui vabatahtlikust tööst endast. Minu töös on motivatsioonikategoriatena kasutusel sisene vs väline motivatsioon, jaotus, mis lähtub kaudselt ka teistest dihhotoomilistest piiritlemustest, kuid järgib otseselt liigitust, mida on kasutanud P. Mustonen (2006, 2007).

Kuna intervjuud toimusid pärast teenistuse lõppu, tuleb arvesse võtta tagasivaatava perspektiivi mõju nii ülalkirjeldatud aspektide kui teenistuse-aegsete kogemuste juures. Kuigi taoline reisijärgne hinnang võib olla kallutatud, võib öelda, et vabatahtlikud

hindasid volunturismikogemuse positiivseks ning seejuures ei mainitud suuri probleeme. Ühest küljest võib arvata, et kohaloleku ajal tekkinud takistusi või probleemkohti tajuti tagasivaatava pilguga vähemolulistena, kui teenistuse ajal. Teisalt tahan aga välja tuua, et kuna EVT-s, eriti grupiviisilise vabatahtliku tegevuse puhul, on kokkupuude n-ö igapäevaprobleemidega vähene, ei olnud ka niivõrd alust kultuuriliste või keeleliste probleemide tekkeks kui individuaalse teenistuse puhul ehk oleks. Samuti olid projektid piisavalt lühiajalised tajumaks teenistust kui puhkust.

Kuigi oma kogemust arvesse võttes eeldasin, et intervjueeritavate kogemused tagasipöördumisel koduriiki on keerulisemat laadi, ilmnes, et taaskohanemine oli oodatust kergem. Siinkohal võib seose luua informantide välja toodud muutustega, mida nad enda juures pärast projekti lõppu tähele panid. Lisaks, kuna edasisi tegevusi kodumaal planeeriti juba enne projekti lõppu, ei lastud tekkida tegevusetuse-tundel, mis paljusid projektis osalema oli ajendanud ja pärast aktiivseid välismaal veedetud kuid kodukeskkonda sisseelamist oleks raskendanud.

Vabatahtlike turismi uurides paelus teema mind oma piiritletamatu olemusega ja ka vaatepunkte, mida uurimisel rakendada, on inspireerivalt palju. Kuigi turistikogemust nagu kogemust kui sageli sõnadesse pandamatut fenomeni üldse on küllalt keeruline kaardistada, on see kahtlemata üks huvitavamaid turismiuuringute alaliike. Kindlasti oleks huvitav uurida vabatahtlike perspektiivi muutumist projekti jooksul (pideva välitöö käigus) ning samuti võiks uurimisteemat laiendada organisatsioonidele, kes vabatahtlikke vahendavad. Lisaks leian, et konkreetsemalt EVT kontekstis oleks põnev uurida vabatahtliku tegevuse mõju ja otstarbekust sihtkohale, mida on palju tehtud vähemate võimalustega riikides toimuvate projektide puhul, kuid mitte niivõrd EVT-laadseid programme uurides.

Kasutatud allikad ja kirjandus

Allikad

Kaheksa intervjuud vabatahtliku teenistuse läbinutega (16.12.2014–09.03.2015).

Helisalvestised ja transkriptsioonid autori valduses. (Vt lähemalt Lisa 1).

Päevik (01.07.2014–09.11.2014). Käsikiri autori valduses.

Kirjandus

Andereck jt 2012 = **Andereck**, Kathleen, David **Clemmons**, Seungwoo **Lee**, Nancy Gard **McGehee** 2012. Experience Expectations of Prospective Volunteer Tourists. – *Journal of Travel Research*, Vol. 51, No 2, pp. 130–141

Anderson, Leon 2006. Analytic Autoethnography. – *Journal of Contemporary Ethnography*, Vol. 35, No 4, pp. 373–395

Atkinson, Paul 2006. Rescuing Autoethnography. – *Journal of Contemporary Ethnography*, Vol. 35, No 4, pp. 400–404

Bailey Andrew W., Keith C. **Russell** 2010. Predictors of Interpersonal Growth in Volunteer Tourism: A Latent Curve Approach. – *Leisure Sciences*, Vol. 32, pp. 352–368

Bond, Nigel, John **Falk** 2013. Tourism and Identity – Related Motivations: Why am I here (and not there)? – *International Journal of Tourism Research*, Vol. 15, pp. 430–442

Brown, Sally 2005. Travelling with a Purpose: Understanding the Motives and Benefits of Volunteer Vacationers. – *Current Issues in Tourism*, Vol. 8, No 6, pp. 479–496

- Brown**, Sally, Alastair M. **Morrison** 2003. Expanding Volunteer Vacation Participation An Exploratory Study on the Mini-Mission Concept. – *Tourism Recreation Research*, Vol. 28, No. 3, pp. 73-82
- Bruner**, Edward M. 1986. Experience and Its Expressions. – Victor W. Turner, Edward M. Bruner (eds.). *The Anthropology of Experience*. Urbana, Chicago: University of Illinois Press, pp. 3–30
- Callanan** Michelle, Sarah **Thomas** 2005. Volunteer Tourism – Deconstructing volunteer activities within a dynamic environment. – Marina Novelli (ed.). *Niche Tourism: Contemporary issues, trends*. Oxford, Burlington: Elsevier Butterworth Heinemann, pp. 183–200
- Chen**, Li-Ju, Joseph S. **Chen** 2010. The motivations and expectations of international volunteer tourists: A case study of “Chinese Village Traditions.” – *Tourism Management* Vol. 32, pp. 435–442
- Chisholm jt** 2012 = **Chisholm**, Lynne, Helmut **Fennes**, Susan **Gadinger**, Wolfgang **Hagleitner** 2012. *Exploring Youth in Action: Effects and outcomes of the Youth in Action Programme from the perspective of project participants and project leaders. Transnational analysis 2011*. Innsbruck.
- Cohen**, Erik 2000. Experience. – Jafar Jafari (ed.). *Encyclopyedia of Tourism*. London, new York: Routledge, pp. 215–216
- Davies**, Charlotte Aull [1999] 2008. *Reflexive Ethnography: A Guide to Researching Selves and Others*. Abingdon, New York: Routledge
- Deakin**, Hannah, Kelly **Wakefield** 2013. Skype interviewing: reflections of two PhD researchers. – *Qualitative Research* Vol. 14, No. 5, pp. 1–14
- Ehn**, Billy 2011. Doing-It-Yourself. Autoethnography of Manual Work. – *Ethnologia Europea. Special Issue: Irregular Ethnographies*. Vol 41, No. 1, pp. 53–63

Ellis, Carolyn, Arthur Bochner 2002. *Ethnographically Speaking: Autoethnography, Literature, and Aesthetics*. Walnut Creek, CA: AltaMira Press

Ellis, Carolyn 2004. *The Ethnographic I: A Methodological Novel about Autoethnography*. Walnut Creek, CA: AltaMira Press

Everingham, Phoebe 2014. Intercultural exchange and mutuality in volunteer tourism: The case of intercambio in Ecuador. - *Tourist Studies*. pp. 1–16. Published online before print: <http://tou.sagepub.com/content/early/2014/12/18/1468797614563435.abstract> (22.05.2015)

Goytia Prat, Ana, Álvaro de la Rica Aspiunza 2012. Personal experience tourism: A postmodern understanding. – Richard Sharpley, Philip R. Stone (eds.) *Contemporary Tourist Experience: Concepts and Consequences*. Abingdon, New York: Routledge, pp. 11–24

Grimm, Kerry E., Mark D. Needham 2012. Moving Beyond the “I” in Motivation: Attributes and Perceptions of Conservation Volunteer Tourists. – *Journal of Travel Research*, Vol. 51, No. 4, pp. 488–501

Guttentag, Daniel A. 2009. The Possible Negative Impacts of Volunteer Tourism. – *International Journal of Tourism Research*, Vol. 11, pp. 537–551

Hanna, Paul 2012. Using internet technologies (such as Skype) as a research medium: a research note. – *Qualitative Research*, Vol. 12, No. 2, pp. 239–242.

Hattie, John 1992. *Self-Concept*. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates

Hoffmann, Peter 2014. Rahvusvahelise vabatahtliku teenistuse taust. – *T-Kit käsiraamat. Rahvusvaheline vabatahtlik teenistus*. Strasbourg: Euroopa Nõukogu kirjastus, pp. 13–16

Hottola, Petri 1999. *The Intercultural Body. Western Woman, Culture Confusion and Control of Space in the South Asian Travel Scene*. University of Joensuu, Department of Geography, Publications no 7, Joensuu.

Hottola, Petri 2004. Culture confusion: Intercultural adaptation in tourism. – *Annals of Tourism Research*, Vol. 31, pp. 447–466

Jafari, Jafar (toim) 2000. *Encyclopedia of Tourism*. London, New York: Routledge

Kim, Young Yun 2001. *Becoming intercultural: An integrative theory of communication and cross-cultural adaptation*. Thousand Oaks, CA: Sage.

Kimmel, Mart 2013. Vabatahtliku tegevuse motiivid Tartu Ülikooli vabatahtlike hinnangul. Bakalaureusetöö. Juhendaja: Kristi Kõiv. Tartu: Tartu Ülikool

Koppel, Helleka 2014. *Kodus ja võõrsil ning vahepeal – Eesti seljakotirändurid Austraalias*. Magistritöö. Juhendajad: Art Leete, Maarja Kaaristo. Tartu: Tartu Ülikool

Kängsepp, Liis 2010. *Hüppasin ellu tundmatus kohas. Kümme lugu Euroopa vabatahtlikust teenistusest*.
http://dspace.utlib.ee/dspace/bitstream/handle/10062/41034/Noored_vabatahtlik.pdf?sequence=1 (22.05.2015)

Kängsepp, Liis (toim) 2011. *Olen vabatahtlik, muudan maailma!* Tallinn: Siseministeerium

Leht, Diana 2003. *Vabatahtliku abistava käitumise motiivid, nende seosed altruismi, empaatia ja isiksuseomadustega*. Diplomitöö. Juhendaja: Kaia Kastepõld-Tõrs, Tartu: Tartu Ülikool

Luide, Ulli 2013. *Vabatahtlike tegutsemismotiivid ja vabatahtlik tegevus organisatsiooni Serve the City MTÜ näitel*. Magistritöö. Juhendaja: Tiia Tamm. Tallinn: Tallinna Ülikool

Lyons, Kevin D., Stephen **Wearing** 2008. Volunteer Tourism as Alternative Tourism. Journeys Beyond Otherness. – Kevin D. Lyons, Stephen Wearing (eds.). *Journeys of Discovery in Volunteer Tourism: International Case Study Perspectives*. Cambridge: MA: CABI, pp. 3–11

- Lyons, Kevin D., Stephen Wearing** 2012. Reflections on the Ambiguous Intersections between Volunteering and Tourism. – *Leisure Sciences*, Vol. 34, pp. 88–93
- McGehee, N. G.** 2002. Alternative tourism and social movements. – *Annals of Tourism Research*, Vol. 29, No. 3, pp. 124–143
- McGehee, Nancy Gard, Carla Almeida Santos** 2005. Social Change, Discourse and Volunteer Tourism. – *Annals of Tourism Research*, Vol. 32, No. 3, pp. 760–779
- McGehee, Nancy Gard, Kathleen Andereck** 2008. 'Pettin' the critters': exploring the complex relationship between volunteers and the voluntoured in McDowell County, West Virginia, USA, and Tijuana, Mexico. – Kevin D. Lyons, Stephen Wearing (eds.). *Journeys of Discovery in Volunteer Tourism: International Case Study Perspectives*. Cambridge, MA: CABI, pp. 12–24
- McGehee, Nancy Gard, Kathleen Andereck** 2009. Volunteer tourism and the “voluntoured”: the case of Tijuana, Mexico. – *Journal of Sustainable Tourism*, Vol. 17, No. 1, pp. 39–51
- McIntosh, Alison J., Anne Zahra** 2008. Jounerys for Experience: the Experiences of Volunteer Tourist in an Indigenous Community in a Developed Nation – a Case Study of New Zealand. – Kevin D. Lyons, Stephen Wearing (eds.). *Journeys of Discovery in Volunteer Tourism: International Case Study Perspectives*. Cambridge, MA: CABI, pp. 166–181
- Mustonen, Pekka** 2006. Volunteer Tourism: Postmodern Pilgrimage? – *Journal of Tourism and Cultural Change*, Vol. 3, No. 3, pp. 160–177
- Mustonen, Pekka** 2007. Volunteer Tourism – Altruism or Mere Tourism? – *Anatolia: An International Journal of Tourism and Hospitality Research*, Vol. 18, No. 1, pp. 97–115
- Oberg, Kalervo** 1960. Cultural Shock: Adjustment to New Cultural Environments. – *Practical Anthropology*, Vol. 17, pp. 177–182

- O'Connor** jt 2008. = **O'Connor** Henrietta, Clare **Madge**, Robert **Shaw**, Jane **Wellens** 2008. Internet-based interviewing. – Nigel G. Fielding, Raymond M. Lee, Grant Blank (eds.). *The SAGE Handbook of Online Research Methods*. London: Sage, pp. 271–289
- Ooi**, Natalie, Jennifer H. **Laing** 2010. Backpacker Tourism – Sustainable and Purposeful? Investigating the overlap between backpacker tourism and volunteer tourism motivations. – *Journal of Sustainable Tourism*. Vol. 18, No. 2, pp. 191–206
- Pan**, Tze-Jen 2014. Personal Transformation Through Volunteer Tourism: The Evidence of Asian Students. – *Journal of Hospitality & Tourism Research*, pp. 1–26.
- Pearce**, Philip 1982. *The Social Psychology of Tourist Behavior*. Oxford: Pergamon.
- Powell**, Steve, Esad **Bratović** 2007. *The impact of long-term youth voluntary service in Europe: a review of published and unpublished research studies*. Brussels: AVSO
- Raymond**, Eliza Marguerite, C. Michael **Hall** 2008. The Development of Cross-Cultural (Mis)Understanding Through Volunteer Tourism. – *Journal of Sustainable Tourism*, Vol. 16, No. 5, pp. 530–543
- Sharpley**, Richard, Philip R. **Stone** 2012. Introduction: Experience Tourism, Experiencing Happiness? – Richard Sharpley, Philip R. Stone (eds.) *Contemporary Tourist Experience: Concepts and Consequences*. Abingdon, New York: Routledge, pp. 11–24
- Sin**, Harnng Luh 2009. Volunteer Tourism – “Involve me and I will learn”? – *Annals of Tourism Research*, Vol. 36, No. 3, pp. 480–501
- Stebbins**, Robert A. 1992. *Amateurs, Professionals, and Serious Leisure*. Montreal, Kingston: McGill-Queen's University Press
- Stebbins**, Robert A 2004. Introduction. – Robert A. Stebbins, Margaret Graham (eds.) 2004. *Volunteering As Leisure / Leisure As Volunteering*. Wallingford, Cambridge, MA: CABI, pp. 1–12

Suvantola, Jaakko 2002. *Tourist's Experience of Place*. – New Directions in Tourism Analysis. Hampshire: Ashgate Publishing Limited

Swarbrooke, John, Susan **Horner** 2003. *Consumer Behavior in Tourism*. Oxford: Butterworth-Heinemann.

Ziehr, Keio 2014. *Eesti noorte rahvusvaheline vabatahtlik teenistus laste ja noortega*. Lõputöö. Juhendaja Tiiu Kamdron. Pärnu: Tartu Ülikool

Tamsalu jt 2011 = **Tamsalu**, Jaanika, Kadri **Eensalu**, Margit **Rammo** 2011. Suund maailma: õpirännates Euroopas ja mujal. Tallinn: Elukestva Õppe Arendamise Sihtasutus Innove

Toom, Melissa Simone 2014. *Vabatahtlike turism: motivatsioonid ja identiteediloome*. Bakalaureusetöö. Juhendaja Maarja Kaaristo. Tartu: Tartu Ülikool

Touzani, Lilia 2013. *Le rôle central du choc culturel dans les expériences d'hospitalité touristique*. Tunis: Université de Grenoble

TRAM 2008 = Tourism Research and Marketing 2008. *Volunteer Tourism: a Global Analysis*. Arnhem: ATLAS Publications

Uriely, Natan 2005. The Tourist Experience: Conceptual Developments. – *Annals of Tourism Research*, Vol. 32, No. 1, pp. 199–216

Vene, Karin 2005. *Vabatahtlik töö siirdeaja Eestis: vabatahtlike kogemus, motivatsioon ja võrgustikud*. Bakalaureusetöö. Juhendajad Triin Vihalemm ja Maie Kiisel. Tartu: Tartu Ülikool

Wall, Geoffrey 2000. Ecotourism. – Jafar Jafari (ed.). *Encyclopedia of Tourism*. London, New York: Routledge, pp. 165–166

Wearing 1998. The nature of ecotourism: the place of self, identity and communities as interacting elements of alternative tourism experiences. *Unpublished PhD Thesis*, Charles Sturt University: Albury, Australia

Wearing, Stephen, John **Neil**, 2000. Refiguring self and identity through volunteer tourism. – *Loisir et Société / Society and Leisure*, Vol. 23, No. 2, pp. 389–419

Wearing, Stephen 2001. *Volunteer tourism: Experiences that make a difference*. Wallingford: CABI Publishing

Wearing, Stephen 2004. Examining best practice in volunteer tourism. - Robert A. Stebbins, Margaret Graham (eds.). *Volunteering As Leisure / Leisure As Volunteering: An International Assessment*. Wallingford, Cambridge, MA: CABI Publishing, pp. 209–224

Wearing, Stephen, Adrian **Deville**, Kevin D. **Lyons** 2008. The Volunteer's Journey Through Leisure into the Self. - Kevin D. Lyons, Stephen Wearing (eds.). *Journeys of Discovery in Volunteer Tourism*. Cambridge, MA: CABI, pp. 63–71

Wearing, Stephen, Simone **Grabowski** 2011. International Volunteer Tourism: One Mechanism for Development – Henriques Pinto (org.). *Revista Migrações - Número Temático Migrantes e Voluntariado*, Outubro 2011, No. 9, pp. 145–165

Wearing Stephen, Nancy Gard **McGehee** 2013. Volunteer Tourism: A Review. – *Tourism Management*, Vol. 38, pp. 120–130

Internetiallikad:

Eurobaromeetri eriuuring nr 273

http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_273_en.pdf (22.05.2015)

Eurobaromeeter nr 66

http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb66/eb66_en.pdf (22.05.2015)

Euroopa Komisjoni otsus 1868/98/EC [http://eur-lex.europa.eu/legal-](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:31998D1686&from=EN)

[content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:31998D1686&from=EN](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:31998D1686&from=EN) (20.05.2015)

EVT harta <http://euroopa.noored.ee/wp-content/uploads/2014/03/EVS-harta.pdf>
(22.05.2015)

EVT infopakett 1 = Mida EVT-lt oodata? Infopakett 1. osa
http://euroopa.noored.ee/wp-content/uploads/2014/03/Mida-EVT-lt-oodata_0.pdf
(22.05.2015)

EVT infopakett 2 = Noortepass EVT-s. Infopakett 2. osa http://euroopa.noored.ee/wp-content/uploads/2014/03/Noortepass_0.pdf (22.05.2015)

EVT kodulehekülg <http://europeanvoluntaryservice.org/> (20.05.2015)

Kiri vabatahtlikule http://ec.europa.eu/youth/tools/documents/evs-welcome_en.pdf
(22.05.2015)

SANA kodulehekülg <http://euroopa.noored.ee/rahastus/euroopa-vabatahtlik-teenistus/>
(22.05.2015)

Summary

Volunteers' experience and motivation. The example of European Voluntary Service projects in France

The purpose of this study was to view European Voluntary Service (EVS) in the context of tourism studies, more specifically volunteer tourism. The focus of my research was set on the developments of EVS as a tourism experience on a timeline – from pre-service to post-service period. The aforementioned framing derived partly from the training plan in the EVS program, on the other hand I found that it allows a better view on the experience as a holistic process. Research was based on 8 interviews conducted with volunteers who participated in EVS projects in France in 2014. As I myself was a part of the research group, an autoethnographic viewpoint is included.

European volunteer service fits very well in the field of voluntourism, the central intention of it being offering young people a safe foreign experience. EVS bears in itself similar ideas and purposes and offers participants similar experiences as other volunteer tourism opportunities. The only difference is, that EVS is free of charge, and in that sense the program it is not as clearly a part of the tourism industry. Furthermore, EVS is focused on European youth, which sets the objective to promote European citizenship and to strengthen intra-European ties and understanding.

When examining pre-service time, I studied volunteers' motivation and other factors (convenient time, looking for action), that influenced the informants' decision to participate in EVS. I also briefly viewed participants' expectations. As well as many other studies researching the same topic, also my paper showed that voluntourist are rather motivated by extrinsic motives than the voluntary work itself. As motivational categories, I use extrinsic and intrinsic motives, a division, which follows P. Mustonen's (2006, 2007) classification, but is also derived from other dichotomical divisions.

As the interviews took place after the service, the influence of retrospective view must be taken into account. Although post-travel evaluations may be biased, it may be claimed that volunteers rate their voluntourism experiences as positive and do not mention encountering substantial difficulties. On the one hand it can be assumed that the obstacles or problems experienced on site were perceived as less important due to the retrospective viewpoint. On the other hand it is important to mention, that in EVS, especially in group projects, contacts with everyday life problems are few. Therefore there were fewer grounds for the arise of cultural or linguistic problems. Also, the projects were short enough to perceive them as vacations.

Although I assumed that the experiences of returning to one's home country would be more complicated, it appeared to be relatively easy. This can be connected with the changes in self perceived by participants. Furthermore, as volunteers started planning activities in their home country even before the project was over, the feeling of inaction was avoided.

While studying volunteer tourism, I was fascinated by the topic's unbound nature and also the viewpoints to take in research are inspiring many. Although the tourist experience as experience in general is hard to define, it is definitely one of the most interesting research topics in the field of tourism studies. I believe it would be interesting to study the change of perspective through the voluntourism experience (in the course of enduring fieldwork), but also research should grasp wider analysis on the topic, i.e. by researching volunteer tourism organisations. In the context of EVS, it would also be needed to study the impacts of volunteer actions on the host community.

Lisa 1

Tabel 1. Ülevaade informantidest, intervjuude läbiviimise aeg

SUGU	VANUS	PÄRITOLU-RIIK	PROJEKT	PROJEKTI PEATEEMA	PROJEKTI KESTUS	INTERVJUU AEG
N	20	Eesti	Pays de la Loire	Pärand	3 kuud	09.01.2015
N	22	Itaalia	Bretagne II	Pärand	3 kuud	27.01.2015
N	23	Kreeka	Pays de la Loire	Pärand	3 kuud	26.01.2015
M	23	Eesti	Bretagne II	Pärand	3 kuud	09.03.2015
M	24	Türgi	Pays de la Loire	Pärand	3 kuud	09.02.2015*
N	25	Kreeka	Bretagne I	Keskkond	4 kuud	29.12.2014/ 28.01.2015**
N	26	Kreeka	Bretagne II	Pärand	3 kuud	06.01.2015
N	27	Itaalia	Bretagne I	Keskkond	4 kuud	16.12.2014
Autor N	25	Eesti	Bretagne I	Keskkond	4 kuud	-

*intervjuu toimus kirjalikult, kuupäev tähistab vastuste kättesaamise kuupäeva

**esimene intervjuu ebaõnnestus tehnoloogiliste probleemide tõttu

Tabel 2. Informantide taust ja eelnevad sarnased kogemused

INFORMANT	HARIDUS	EELNEV VÄLISREISI KOGEMUS	EELNEV VABATAHTLIKU TÖÖ KOGEMUS	EELNEV VÄLISMAAL ELAMISE KOGEMUS
N, 20, Eesti	üliõpilane, keskkonnatehnoloogia	+	+	–
N, 22, Itaalia	üliõpilane, rahvusvahelised suhted	+	+	–
N, 23, Kreeka	magistriastme üliõpilane, kirjandus	+	+	+
M, 23, Eesti	üliõpilane, ehitiste restaureerimine	+	+	–
M, 24, Türgi	bakalaureusekraad, keemia	–	+	–
N, 25, Kreeka	bakalaureusekraad, turundus	+	+	–
N, 26, Kreeka	sisekujundaja kutse	–	+	–
N, 27, Itaalia	magistrikraad, loodusteadused	+	+	+
Autor N, 25, Eesti	üliõpilane, etnoloogia	+	+	–

Lisa 2

Questionnaire

General information: name, age, country of residence, education, occupation before and after the service

EVS and the project

1. How did you find out about EVS? When did you first hear about it?
2. How would you explain EVS – what is it? Is it different from other volunteering opportunities? How?
3. When did you decide to do EVS? Why did you do it at this moment?
4. How did you find your project? Was it your first choice?
5. How many different projects did you apply for? Which were your criteria of choice?
6. Was it easy to find a project that interested you? Was the topic even important? What kind of projects were you looking for?
7. Why did you choose a short-term project (would you have chosen a long-term one if it would have been possible)?
8. How did you choose your destination country?
9. Did you go through any training before you were sent to your project? Did you feel that it would have been necessary? How do you feel about it now?
10. How clear were the rules and purposes of EVS/your project? Did you feel there was some information missing? How do you feel about it now?
11. Opinion about your project? Sending/host organization?
12. Can you describe your project?
13. What, in your opinion, was the aim of this project? Why was it carried through?
14. Did you feel that the tasks in the project were necessary or important to the locals/host-destination?
15. How much did you have to work? Did you feel that there was enough to do (or maybe too little/ too much)?

On volunteering in general

16. Why did you choose to be a volunteer?
17. Have you volunteered in your country? Did you have other volunteering experience before starting your service?
18. What was your motivation for going to this project (change in life/tasks in the project/sth else)?
19. What do you think about these volunteering abroad opportunities, where you have to cover your own expences?
20. What do you think about volunteering in general? Do you think it has become more popular in recent years? Why?
21. How does volunteering influence the society/world?
22. Has your opinion about volunteering changed since you participated in EVS?
23. Do you plan to volunteer in the future? Where and how?

The experience of another culture

27. Did you have any experience with living abroad before EVS?
28. Have you participated in other international exchange programs or projects? If yes, how was the EVS-experience different from them?
29. How did you prepare for leaving your country? How did you prepare for the cultural change?
30. Were you familiar with French culture before arriving?
31. Do you remember your first impressions/emotions when you arrived? Describe. How did this perspective change, if at all?
32. Did you encounter any difficulties on a cultural basis/language basis? How did you cope?
33. How well did you know French language before arriving? (Were you concerned about communicational errors?) Were you expecting to learn? How do you evaluate your progress?
34. Did you feel the existence of a language barrier? How did you feel? What was the solution?
35. How did you get along with the others in your international team/the locals? Were

there any difficulties working in a multicultural environment?

36. Did you feel there was a cultural barrier between you and the others in the team/the locals? Were there any misunderstandings?
37. Did you feel regarded as a tourist while you were in France?
38. Did you have the opportunity to travel around while in France? Were you aware of this possibility before going?
39. How important for you was traveling within the country during your stay?
40. What do you think about the idea of seeing volunteering abroad as a type of tourism?
41. Were you concerned about home-sickness before coming to France? Did you suffer from it during your stay? How did you cope with it?
42. How and how often did you communicate with your family/friends?
43. Do you think communication with the people 'left behind' (family, friends) influenced your stay in some ways? (made it easier, made it more difficult to achieve contact with others)?

Coming back, life after EVS

44. How did you feel after coming back to your country?
45. Was it easy to re-adapt in your home-society and environment? Was there anything that made it especially harder or easier?
46. Has your life changed in some ways after the service? How?
47. Do you feel that this experience could be useful for you in further life?
48. What are you up to now?
49. How do you think this experience influenced you/your self-development?
50. While participating in EVS trainings, I heard explanations of EVS as a "people manufacturing enterprise" or "making the society develop one by one". What do you think about these ideas?
51. What is your opinion of EVS in general?
52. How do you evaluate your experience in general (any regrets)?

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Liina Rajaveer (sünnikuupäev: 25.03.1990),

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose “Vabatahtlike kogemusest ja motivatsioonist Euroopa vabatahtliku teenistuse Prantsusmaa-projektide näitel”, mille juhendaja on Maarja Kaaristo,

1.1 reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2 üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, **27.05.2015**